

CANKARJEV GLASNIK

Mesečnik za leposlovje in pouk

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravništvo — 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Urednik: Ivan Jontez

Upravnik: Ludvik Medvešek

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00, pol leta \$1.50, za 3 mesece \$1.00, posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto.

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio, under the Act of March 3, 1879

Subscription Rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.50

4 months \$1.00. Foreign \$4.00. Single copy 30 cents

Editor: Ivan Jontez

Manager: Ludvik Medvesek

Usebina

Ethin Kristan: Bodoči svet	31
Ivan Zorman: Pohvala carju Lazarju (pesnitev z uvodom) ..	41
Katka Zupančič: Hier ruht Josef Melwitsch	43
Ivan Molek: Naš prijatelj Kenneth Matthews	48
Razstava Slovenskega narodnega muzeja	52
Književnost: Louis Adamič: "What's Your Name?"	53
Luč v temni noči	54
V senci albanskih planin (nadaljevanje)	56

Izjava Jugoslovanskega pomožnega odbora, slovenska sekcija

Slovenci v Ameriki, oziroma Amerikanci slovenskega porekla, ki imajo duševne in v mnogih slučajih materialne zveze s Slovenci v Evropi, imajo v sedanjem svetovnem konfliktu pred vsem zmago ameriške demokracije pred očmi in so pripravljeni storiti za to zmago vse, kar je v njihovih močeh, vedoči, da je od nje odvisna ne le svobodna bodočnost te dežele, ampak tudi preporod vsega sveta. V tem svobodnem svetu naj tudi Slovenci dobe tisti prostor, ki jim gre po pravici in ki jim je bil doslej odrečen.

Slovenci, člani južnih Slovanov, so poseben narod, čigar vsi deli se zavedajo svoje skupnosti in zaradi tega zahtevajo zedinjenje vseh doslej razbitih kosov v eno celoto—v Zedinjeno Slovenijo, za katero so se bojevali že od svojega narodnega preporoda.

Zedinjena Slovenija mora biti avtonomna, organizirana na čisti demokratični podlagi in kot taka naj postane del nove Jugoslavije, v kateri bo avtonomija vseh njenih delov in njena demokratična organizacija zajamčena z ustavo brez vsakih reakcionarnih pridržkov.

Prepričani, da bo v novem svetu vsaka izolacija nemogoča in da bo razvoj vsakega naroda odvisen od razvoja vseh, so Slovenci enako pripravljeni delati za demokratizacijo vsega Balkana in vse Evrope in doprinesti, kolikor je v njihovih močeh, za organizacijo sveta, kjer naj zavlada pravičnost brez privilegijev in zapostavljanj, enaka pravica za velike in male, ki edina more biti temelj svobode, napredka in varnosti.

Za te cilje pozivamo na sodelovanje vse Slovence in Slovenke brez razlike strankarske ali verske pripadnosti, priznavajoči vsakomur njegovo individualno svobodo, ki pa ne sme onemogočiti sodelovanja na skupnem polju, kjer prav sedaj bije narod naših dedov boj za življenje ali smrt.

Chicago, Ill., 12. septembra 1942.

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

VI.
LETNIK
1942-1943

♦
2.

številka

BODOČI SVET

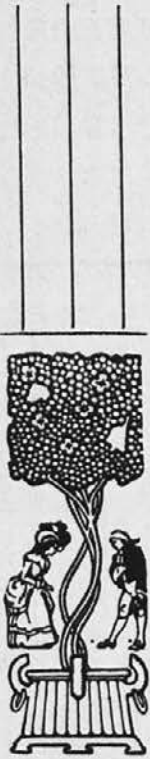
I.

Na tem svetu se gode velike reči, tako velike, da jih zgovovina doslej še ni poznala. Odigrava se tako strašna drama, da je fantazija nobenega Shakespearea ne bi mogla zasnovati. Pozornica te silne tragedije je vsa zemeljska obla in v igro je zapleteno vse človeštvo. Tudi tisti, ki mislijo, da sede na galeriji in le opazujejo, kar glumijo junaki in ljubimke, intriganti in naivke, so v resnici udeleženi, če ne drugače, pa vsaj kot statisti in svojih vlog se ne morejo iznebiti, pa naj se jih otresajo z vsemi štirimi in protestirajo proti udeležbi z vsem gromom svoje pravične jeze.

Pa so vpričo razverženih besov in grozečih pošasti, vpričo gorečih mest in razdejanih vasi, vpričo najobilnejše žetve, ki jo je kdaj imela Bela žena, vpričo nadčloveškega junaštva in požrtvovanja, vpričo najpodlejše hudobnosti in najbolj vzvišene plemenitosti še vedno ljudje—in ni vam treba hoditi prav daleč, da jih najdete—ki nikakor ne pojmujejo velikosti in obsežnosti dogodkov in ne razumejo vloge, katero je neizprosna nujnost namenila vsem, če nočejo kar utoniti v razbesnelih valovih zgovovine. Taki ljudje merijo sedanjo vojno z enakim vatlom kakor vse prejšnje krvave spopade in razliko vidijo le v tem, da je na bojiščih mnogo več vojakov, da se rabijo povsem nove vrste orožja in da je civilno prebivalstvo bolj prizadeto kot v vojnah preteklosti. Toda kadar bo vojna končana, kar se mora zgoditi prej ali slej, pride življenje zopet v stari tir, iz katerega je bilo siloma pahnjeno, na zemljevidih se morda začrtajo nekatere nove meje, povratek vojakov v meščansko življenje povzroči nekoliko zmešnjave, a kadar se prebredejo te težave kakor so se vedno, pojde vse tako kakor je šlo pred vojno in tisti, ki so danes otroci in bodo tedaj možje in žene, bodo komaj še vedeli, da so v kinih gledali nenavadne slike ogromnih tankov, stoterih letal v zraku in podobe ljudi, ki igrajo važne vloge v teh dneh.

Tisti, ki se še vedno zibljejo v takih sladkih sanjah, store

najbolje, če se jih čim prej iznebe, zakaj uresničiti se ne morejo nikdar več. Življenje, kakršnega smo bili vajeni—radi ali neradi—pred sedanjo vojno, je končano in največji čudodelnik ga ne prikličje več iz groba. Iz razvalin se lahko dvignejo nova mesta, poteptana in požgana polja lahko postanejo zopet rodovitna, toda tistega načina življenja, ki so ga privilegiranci imenovali red, ne bo nikdar več nazaj. Samo dvoje je mogoče in bojni napori odločijo, katera alternativa se uresniči: Če bi zmagalo osišče, bi zavladelo po svetu novovrstno tiranstvo, ki se ne da primerjati z nobenim despotstvom iz preteklosti in ljudstva bi bila pahnjena v sužnost, s katero se niti trpljenje Židov v Egiptu ne da primerjati; če zmagajo združeni narodi, bo ta vojna kot je dejal podpredsednik Wallace v svojem velepomembnem govoru na kongresu organizacije "Free World" zadnje poglavje revolucije, ki se je pričela, ko so pariški delavci korakali v Versailles in ko je padla bastilja. Vsak drugačen poizkus izhoda bi pomenil polom, ker ne bi rešil mogočnih problemov, zaradi katerih danes milijoni prelivajo kri. Tistim, ki so izzvali vesoljno klanje, se sicer ne more priznati, da so razumeli vprašanja, ki neizprosno zahtevajo odgovor, kajti kljub vsem dosedanjim, navidezno ogromnim uspehom, zaradi katerih se nekaterim zde kot velikani, je njih obzorje tesno in v globočine, v katerih se poraja tako zvana usoda človeštva niso nikdar prodrli. Toda nevedoma in nehote so postali orodje tistih sil, ki tirajo človeka naprej in navzgor, prav tja, odkoder bi ga blazni oblastniki hoteli odvrti. Če ne bi bili zanetili svetovnega požara, bi bil napredek korakal svojo počasno pot, ljudstva bi bila videla samo najbližje cilje in zahtevati več kot to, kar doseže roka, bi se jim bilo zdelo predrzno. Skoraj čez noč so se pa vsa merila izpremenila. Malenkosti, ki so se zdele važne in pomembne, so izgubile veljavo in kar se je prej zdelo preogromno, ni več preveliko. Dvomljivci, ki so vedno zanikavali velike možnosti in ponavljali frazo, da "tega nikdar ne bo," majejo z glavami in ne morejo razumeti, kako se je v najkrajšem času uresničilo mnogo več kot so zagovorniki napredka prerokovali. Vojna, v kateri je nekdanje odločevalo večje število borcev in osebna hrabrost, je postala predvsem zadeva tehnike in je izzvala brezprimerno tekmovanje izumiteljev, upravnikov in delavcev. Industrijski načrti ne zaostajajo, kar se tiče važnosti za nobeno strategijo in vročica produkcije je že danes izpremenila svet kakor se pred napadom na Poljsko skoraj nikomur ni sanjalo. Zdi se kakor da je bilo včeraj, ko je Lindberg preletel Atlantik in je bila vsa Amerika vzhičena kakor da je dosegla večjo zmago kot 11. novembra 1919. Danes pa je pod pritiskom neizprosne nujnosti polet tisočerih ogromnih

bombnikov v Anglijo postal vsakdanja rutina; ameriško letalstvo je odprlo pot preko južnega Atlantika in preko vse afriške širine in vse daljave so se tako skrčile, da je postala vsaka izolacija poslej kratko malo nemogoča. Celo tovorna avta, ki prevažajo vojne potrebščine premerijo vso širino Zedinjenih držav od enega morja do drugega v petih dneh, kar je še pred kratkim privedlo tak voz komaj od New Yorka do Chicaga. Ljudje so strmeli, ko so letala začela dvigati velike smrtonosne bombe, danes prevažajo avta in lahke tanke, v kratkem pa bodo natoovorjena z največjimi oklopnimi vozili, s težkimi topovi in celi polki se bodo po zraku premeščali iz ene dežele v drugo.

Kdor misli, da imajo vsi ti izumi pomen le za vojno, ima bolne oči. Kar se sedaj ustvarja za pokončavanje, bo moralo človeštvu služiti za njegove potrebe v mirnih časih, ko bo mogočni tehnični napredek ustvarjal, kjer sedaj uničuje in pospeševal udobnost, kjer danes povzročuje muke.

V letalstvu je komaj verjetni napredek menda najbolj viden, nikakor pa ni omejen na to stroko. Da se more proizvajati vse orodje, ki ga v teh časih potrebuje gospa Smrt, so morali nešteti modri ljudje napenjati svoje umove do skrajnosti in uspehi teh naporov so ogromni. Novi stroji in novi procesi omogočajo uspešno izdelovanje vsakovrstnih kompliciranih napadalnih in obrambnih sredstev, po naših tovarnah in delavnicah se vrše čudeži in kar se obnaša pri tem delu, ne bo moglo biti zavrženo, kadar prideta plug in pero zopet do svoje naravne pravice. Neizogibna potreba raznega materijala, katerega vsled menjaajoče bojne sreče primanjkuje, je izsilila delo za nadomestila, ki v mnogih slučajih prekašajo naravni produkt. Vprašanje, kaj bo, kadar v zemlji ne bo več premoga, kadar bodo zaloge olja v globočinah izčrpane, je izgubilo svojo nekdanjo ost, kajti v času največje stiske se je pokazalo, da gola materialna vprašanja ne morejo ustaviti napredka, temveč navajajo umove na bolj intenzivno delo, ki nikdar ne ostane brez uspeha, če ga vodi velika ideja. Na eni strani je to "veličina Nemčije" in "zgodovinski poklic Japonske," na drugi je svoboda. Ampak velike ideje se ne porajajo samo tedaj, kadar je svet izpremenjen v vesoljno morišče in kadar se vrne mir na ta planet, pride njihova stvarjajoča moč do neprimerno večje veljave in odpro se jim srca množic, ki so jih komaj slutila, dokler jih ni strašna kriza človeštva siloma zbudila.

II.

Tehnika je od nekdanj imela odločilen vpliv na način človeškega življenja. Brez orodja se človek nikdar ne bi bil odmaknil s stopnje živali in od kakovosti njegovega orodja je bila

odvisna kakovost njegovega pridobivanja, kar je prvi pogoj za obstanek, brez katerega očitvidno tudi noben napredek ne bi bil mogoč. Od surovega in potem za silo oklesanega kamna je v teku tisočletij prišel do današnjih kompliciranih strojev; on, ki mu je nekdanj služila samo moč njegovih mišic, je pripravil naravo do tega, da mu je razodela celo vrsto svojih skrivnosti in vsakovrstne prej neznane sile so mu na razpolago. Neizprosna nujnost je poostrila njegovo iznajdljivost in v kratkih dveh letih je prišlo v naše delavnice več novega kot prej v dvajsetih.

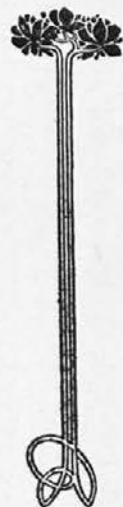
Vse, kar morejo naši delavci, zaposleni v obrambnih industrijah opazovati, je pa le še majhen del vsega, kar se je na tem polju že doseglo in kar se sme po pravici še pričakovati. Več kot dvesto tisoč učenjakov najraznejših strok opravlja znanstveno raziskovalno delo za strica Sama in njih število se še vedno množi. Kar so ti možje—in žene—že dognali, mora seveda ostati tajno, vsaj dokler traja vojna; to je pač vsakomur razumljivo, kdor ima na umu dejstvo, da je v moderni vojni tehnika najodločilnejši faktor in da bo zmagal tisti, kdor bo imel najuspešnejša bojna sredstva. Toda kar se raziskuje v več kot sto laboratorijih po vsej deželi, ne bo imelo pomena le za potek bojev in za končno odločitev, temveč tudi za življenje, kadar se vrne mir na izmučeni svet in nemara za to življenje in njegove potrebe še bolj kot za vojno. Na polju letalstva, na primer, ima Amerika sredstvo, ki omogoča opazovalcem, odkriti sovražna letala po noči, v megli in v umetnem zadimljenju. Danes je ta "noctovisor"—nočni gledalec—dragoceno sredstvo obrambe. Kadar bo vojna končana, bo služil varnosti civilnega letanja in plovbe in preprečeval nesreče, ki so bile doslej v megli ali v temni noči skoraj neizogibne. Nobene znanstvene stroke ni, da bi bila pri tem prizadevanju prezrta in potreba večjega števila znanstvenikov neprenehoma narašča. Doslej je, na primer, vsako leto v Zedinjenih državah in v Kanadi poprečno po petsto dijakov položilo zadnje izpite iz fizike, dr. Henry Barton z Ameriškega fizikalnega zavoda pa pravi, da jih je že sedaj treba do dva tisoč. In po vojni bo dela še za mnogo več, kar pomeni, da bo znanost v vsakdanjem življenju igrala velikansko, doslej nezaslišano vlogo. Kdor posluša te znanstvene delavce, ki ne marajo govoriti o vojni, a so polni optimizma za bodočnost, mu je to lahkó razumljivo. Zlasti tisti, ki se bavijo z atomom, vidijo to bodočnost v jasni svetlobi. Amerika je na tem polju že pred vojno dosegla velike uspehe. Tukaj je dvakrat toliko ciklotronov, velikih aparatov za drobljenje atoma, ki je pred petdesetimi leti veljal za nerazdeljivo enoto, kot po vsem ostalem svetu in zadnji, ki je bil zgrajen v Ameriki, je skoraj tako močan kot vsi, kar jih

je po vsej Evropi. Od te naprave pričakujejo učenjaki tehnično revolucijo, kakršne še ni poznal svet. Kadar se bo mogla praktično rabiti silna energija, ki je sproščena ob razbitju atoma, bo na razpolago neizčrpen vir sile in vse težko delo bo človeku sneto z ramen.

Zaradi vsega tega seveda vojna ni nič manj strašna in vsak pameten človek bi se ji rad izognil, če bi bilo to le od njega odvisno. Toda kadar je na izbero le črna sužnost, ali pa krvava obramba, bi mogel ostati v dvomu le tisti, ki je že suženj v svoji duši. In kadar je človeštvu vojna vsiljena, ima pravico, pričakovati odškodnino za vse muke in žrtve. Znanost je tista, ki obeta trpinčenemu človeštvu tako odškodnino v največji meri; kar se pripravlja na polju tehnike in je deloma že doseženo, ne bo korak, ampak mogočen skok iz preteklosti v bodočnost.

Poleg produkcijskih strojev so prevozna sredstva vedno igrala veliko vlogo v socialnem življenju. Parna lokomotiva, katero so "furmani" preklinjali kot največjo sovražnico je dvignila promet na stopnjo, katere najhitrejše in najbolj organizirane pošte nikdar ne bi bile mogle doseči, izmena blaga je dobila povsem nov zamah in med ljudstvi so padle stene, ki so se prej zdele, da segajo do neba. Parnik je še pospešil ta razvoj in zblížal kontinente, ki so si dotlej bili tuji svetovi. Brzojav in pozneje telefon sta doprinesla svoj delež, avto, ki je bil začetkoma luksus najbogatejših slojev, je pa povzročil pravo prekucijo, ko se je pričela masna produkcija in je bencinski voz postal dosegljiv velikemu številu delavcev in kmetov. Naposled je prišlo letalo. Tudi to je bilo doslej dostopno le polni mošnji in kdor je ugibal, da postane to kdaj prometno sredstvo prostega ljudstva, je bil zasmehovan. Kmalu pa bo smeh moral izginiti z vsakih usten, kajti splošno letalstvo je že na vidiku. Vojna je povzročila masno izdelovanje letal—za enkrat za vojne namene; te produkcije pa ne bo konec z zaključkom vojne in nekateri tovarnarji se že pripravljajo za izdelovanje civilnih letal, ko ne bo treba več bombnikov in letočih trdnjav, drugi pa bodo morali hočeš nočeš slediti, če ne bodo hoteli prepustiti polja tekmečem. Na tisoče pilotov je v armadi in preden bo podpisan mir, jih bo nešteto-krat več. V letalstvu je čuden čar in zlasti kadar ne bo letalo nič manj varno od vlaka ali avta, jih bo na tisoče hotelo ostati v zraku. Praktična vrednost letalstva, hitrost, s katero nobeno drugo transportno sredstvo ne more tekmovati, neodvisnost od proge in ceste, možnost doseganja sicer nedosežnih krajev, vse to bo sodelovalo, da postane letalo to, kar je danes avto in v doglednem času še več. Če se morejo topovi in tanki prevažati po zraku, ne bo težko spoznati, da bi se trgovski tovari lahko na enak na-

čin prevažali in napredku, ki je tako očitno mogoč, se nobena sila ne more trajno upirati. Kakor pa je vsako novo prevozno sredstvo imelo globoko segajoče družabne posledice, tako jih bo tudi letalstvo moralo imeti, le da bodo neprimerno bolj revolucionarne od vseh prejšnjih.

III.

Če bi se zgodilo, da zmaga osišče, bi naravno ves ta napredek služil njegovim namenom, to se pravi, poostrenemu militarizmu, kajti taka zmaga ne bi prinesla miru, temveč le priprave za novo vojno med sedanjima glavnima zaveznikoma—Nemčijo in Japonsko. Oba ta tovariša stremita po obvladanju vsega sveta—Italija, kjer je Mussolini nekdanj deklamiral o obnovitvi rimskega imperija je seveda že izigrana in ne pride več v poštev. Če bi padli Združeni narodi, bi postal spopad med “za gospodovanje ustvarjeno nemško raso” in Japonsko, kateri je “usoda namenila vladno sveta” neizogiben in do končne odločitve bi sužnji po vseh deželah robotali za to vojno, ki bi s potencirano grozo zasenčila vse strahote sedanjih dni. Verjetno je, da bi se sužnji tu pa tam poskušali upirati, ali to bi bila revolta obupa, obsojena od začetka na propad, kajti občudovanja vredni odpor, v katerem vztrajajo narodi v vseh podjarmljenih deželah in ki se izraža na vsakovrstne načine od sabotaže v municijskih tovarnah pa do odprtega boja, bi postal materijalno in psihološko nemogoč. Nacijski tirani, ki začasno ne bi imeli nobene regularne fronte, bi lahko porabili vso oboroženo silo za pogaženje vsake revolte. Gestapo, ki mora danes velik del svojih čet držati za hrbtom svojih vojakov, da jih tirajo naprej, kjer je vendar nekoliko možnosti, da ostanejo živi, medtem ko bi gestapovske puške prinesle gotovo smrt, bi bila rešena te naloge in bi vso svojo brutalno silo lahko obrnila proti puntarjem. Kvizlingi bi se množili in postali drznejši. Lavalom se ne bi bilo več treba bati kazni in Judeževa smrt bi bila pozabljena. Narodi bi pa izgubili upanje, brez katerega mora prej ali slej upasti vsak pogum. Česa so naciji zmožni, kadar “zmagujejo,” so pokazali v svojih koncentracijskih taborih, z ustanavljanjem ghetov, kjer narašča umrljivost od meseca do meseca, s prisilnim preseljevanjem tisočernih družin, z ločitvijo otrok od staršev, z ropom in krajo vsega, kar se more odnesti ali odpeljati, z naseljevanjem Nemcev v slovanskih krajih, z najodurnejšim načinom prostitucije, z zverskim pobijanjem talcev in z vsemi zločini, ki si jih more podivjana fantazija sadističnih tolovajev izmisliti. Če bi nacizem zmagal, bi se vsa Evropa izpremenila v ogromno ječo z vsemi strahotami nekdanjih podzemeljskih lukenj, nad kateri-

mi se je zgražal ves novi vek in o katerih je mislil, da se nikdar več ne morejo obnoviti.

In v Ameriki?

Še vedno so tukaj nepoboljšljivi skeptiki, ponavljajoči že davno razveljavljeno frazo, "it can't happen here" in kljub vsem nasprotnim dokazom verujoči, da nas morje varuje na obeh straneh. Vohuni in saboterji so se sicer izkricali na dveh mestih v Zedinjenih državah, tako rekoč pred našim nosom, oni pa še vedno godejo, kako širok je Atlantik. Toda če bi nacizem zmagal, bi to morje postalo navadna luža in fašizem bi prijadral sem kakor v vsako drugo deželo. Morda bi se tisti norci, ki klajajo, da so vse povesti o nacijskih grozodejstvih gola propaganda tedaj zdramili, ko bi sami okusili divjanje zverine, kajti tolovaji se ne bi tukaj nič bolje obnašali kot na Gorenjskem in Štajerskem, kot v Varšavi in Pragi, v Holandiji in na Norveškem in povsod, kjer se sužnji še upajo dihati. Naciji so tako pijani šovinističnega nacijonalizma, da sovražijo vse, kar ni nemško, vendar pa ima to sovrašтво različne stopnje. Tako besne proti Slovanom bolj kot proti Francozom, kadar govore o Ameriki, se jim pa dela pena med zobmi, kajti odtod jim grozi največja nevarnost, Amerika je storila smrten greh proti njihovim "načelom," ker se je brez njihovega dovoljenja "vmešala" v zadeve, katere si je nacijska Nemčija hotela izključno pridržati. Maščevanje pijanih blaznežev ne bi bilo v Ameriki nič milejše kot v Ukrajini in na Češkem, v Kragujevcu in v Lidicah, v slovenskih vaseh in v grških mestih. In nič ni treba misliti, da ne bi tukaj našli svojih Nedičev. Ječe, v katerih so danes petokolonci na varnem, bi se odprle in bundovci bi v slavi prikorakali iz njih, da zasedejo najvišja mesta. Izdajalci, ki jim je strah za enkrat stisnil grla, bi našli izgubljeno korajžo, domači fašisti bi iz teme, v kateri se skrivajo stopili na dan in nacijski teror bi zajel vso zapadno hemisfero. Nemci bi tudi tukaj postali izvoljeni narod, vse drugo pa bi bilo sodrga, vštrevši tiste Nemce, ki se niso uklonili nacijski svastiki.

Če bi osišče zmagalo.

Mi niti za trenotek ne verjamemo, da bi se sanje fašizma mogle uresničiti. Kljub vojnemu položaju, ki prav sedaj res ni ugoden, kljub velikim izgubam, ki so zadele vse Združene narode, kljub hudim in nevarnim političnim zmedam vidimo dovolj znamenj, ki zagotavljajo demokraciji končno zmago, četudi bo cena velika. Kljub tej neomajni veri pa je vendar potrebno poznati sovražnikove namene in razumeti, kaj bi se zgodilo, če bi opešali v svojih naporih, ki so neizogiben pogoj zmage.

IV.

Sama vera seveda ne prinese zmage. Treba je bilo časa, preden je prodrlo spoznanje, da so imeli tisti prav, ki so trdili, da se takrat "bodoča," danes pa "sedanja" vojna ne bo vodila kot posnemanje zadnje ali katere koli prejšnje vojne, ker vpliva tehnični razvoj tudi na način vojskovanja. Zdaj je to dejstvo splošno priznано in spoznanju sledi naglica, da se popravi, kar je bilo zamujeno, da se produkcija vojnega materijala pomnoži in zboljša, da se sovražnik na tem polju čim bolj prekosi. Vštric s tem dejstvom gre potreba temeljitih načrtov na polju produkcije prav tako kakor v strategiji. Dogodki na bojiščih, na kopnem, na morju in v zraku zahtevajo čim dalje bolj enotnost načrtov, ker je vojna nerazdeljiva in je brez sistematičnega sodelovanja vseh zavezniških delov odločilen uspeh nemogoč.

Priznati je treba, da so nas v tem oziru fašisti prekosili. V Nemčiji je nacizem od trenutka, ko je prišel do oblasti imel namen podjarmljenja "inferijornih" narodov in v tej smeri so se delali vsi načrti. Temu smotru je služila diplomacija in vzgoja, industrija in poljedelstvo, znanost in raziskavanje in posledice teh koncentriranih prizadevanj so evropski narodi krvavo občutili na svoji koži.

Fašistične zmage—nemške kakor japonske—so marsikomu dale povod, da je začel občudovati totalitarstvo, misleč, da so vsi uspehi posledica diktatorskega sistema. V resnici so le posledica predolgega spanja demokracij in kratkovidne popustljivosti njihovih državnikov. Smotrenost ni iznajdba nobenega Goehringa ali Jamamate in zdaj, ko so se demokracije naposled zdramile, postaja od dne do dne bolj jasno, da so sposobne vsaj enako dobrih, najbrže pa mnogo boljših načrtov kot despotizem. Ampak treba je bilo batin, da je prišlo prebujenje. V času, ko so Zedinjene države uživale mir, je bil načrt nekaterim krogom, zaostalim v mišljenju vsaj za pol stoletja črno strašilo. Zlasti na polju socialne politike so preklinjali vsako smotrenost, zvesti nekanjemu gospodarskemu liberalizmu kot poseganje v njihovo svobodo. Danes so vsi taki glasovi ob vso veljavo, kajti če bi jih tisti, ki so odgovorni za rešitev največje naloge poslušali, bi si s tem zvezali roke in povedli deželo v neizogiben poraz. Načrt za strategijo, načrt za industrijsko proizvodnjo, načrt za poljedelsko pridelovanje, načrt za vse naloge, ki so v zvezi z vojno je postal zakon, ki stoji nad vsemi drugimi.

Če pa se more v vojni doseči uspeh samo na podlagi načrta, čim popolnejšega načrta, če se brez njega armada ne more opremiti s sredstvi, ki so potrebna za zmago, če se brez njega ne more prehraniti, da bo sposobna za boj, če se brez njega civilnemu

prebivalstvu ne morejo zavarovati neizogibne potrebščine in ohraniti njegova morala, je jasno, da se brez njega tudi po končani vojni ne more urediti prehod v normalno stanje in se ne morejo zboljšati socialne razmere, ki so v veliki meri zakrivile, da je svet doživel sedanjo katastrofo.

Nobena naravna nesreča, noben potres, noben vulkanski izbruh, noben ciklon, nobena poplava ni povzročila toliko uničenja kolikor od fašizma izzване moritve in pustošenja. Mnoge kulturne vrednosti so popolnoma izgubljene, ker sovraži fašistično zverstvo vse, kar ni njegovega, ampak da se bo tako duhovno blago moglo nadomestiti z novim, se bo pred vsem morala popraviti materialna škoda. To bo naloga, ki se na prvi pogled zdi neizvedljiva. A vendar se bo morala izvesti, kajti vse sedanje žrtve bi bile brez smisla, če naj bi še po vojni na milijone ljudi bilo obsojenih na pogin zaradi pomanjkanja najnujnejših življenjskih sredstev. Potreba čim hitrejše restavracije bo svetovna in vsaka sebična izolacija bo nemogoča; nekateri narodi so trpeli več, drugi manj—preden bo konec, se to sploh ne da oceniti—toda tisti, ki so doprinesli največje žrtve, jih niso le zase, ampak za vse, ki se bojujejo zoper tiranstvo. Solidarni so v trpljenju z manj udarjenimi, ti pa bodo morali biti solidarni z njimi pri obnovitvi sveta; če ne bi ravnali tako, bi ranili sami sebe, ker bi beda Kitajske ali revščina Evrope zadela tudi Ameriko in njeno gospodarstvo, prav tako kakor bi obubožanje Amerike kruto zadelo Evropo, Avstralijo, sploh vse dele sveta. Vojna zahteva tesno kooperacijo vseh Združenih narodov, mir bo zahteval nič manj tesno kooperacijo vsega sveta.

V.

Po kapitalističnih načelih je glavni namen denarja, da nosi obresti, bodisi od posojil, ali od investicij. Troši se le tedaj, kjer se more pričakovati dobiček, vsak drugačen izdatek je nesparameten.

Vojna se prav nič ne ozira na to teorijo. Vojna ima zmago za cilj in temu se mora podrediti vse drugo. In vojna stane denarja, stane fantastične vsote in te ne prinašajo nobenih obresti. Včasih jih je; izdelovalci streliva in drugih vojnih potrebščin so si polnili žepe, novi milijonarji so se postavljali na račun obubožanih množic, prepad med bogastvom in revščino se je širil v nedogled. Sedaj spoznava ena dežela za drugo, da je tako ravnanje v eni vrsti s petokolonstvom. Preveč bi bilo reči, da je vse profitarstvo minilo—kakor tudi druge vrste zločini niso iztrebljeni; toda kar je nekdanj bilo pravilo, je sedaj izjema. Zmaga, za katero se trošijo neštete milijarde, je bolj dragocena kot dobiček

v denarju in le zaradi tega je mogoče, dobiti ogromne vsote, brez katerih bi bila izvršitev vojnih nalog nemogoča.

Če bi se ozirali na nauke sholastičnih ekonomov, bi morali verjeti, da se je zgodil čudež. Oni so nas učili, da ne more moderna vojna s svojimi ogromnimi zahtevami trajati več kot šest mesecev, ker mora v tem času vsaka država postati bankrotna. Že zadnja vojna je vrgla ta nauk na smetišče, sedanji stroški pa presegajo tedanje kakor Himalaja ljubljanski Grad. In stroški se plačujejo, v totalitarnih deželah prav tako kakor v demokratičnih. Razlika je v tem: Diktature so se pripravljale na vojno deset let, demokracije so se začele pripravljati, ko so bile že napadene. V Nemčiji so že davno topovi bili važnejši od masla; nemški agenti so prodajali bonde v Ameriki, ko je tukajšnje ljudstvo sanjalo o večnosti miru. In potem—potem so naciji kradli in ropali po vsej Evropi; na Dunaju so začeli, nehali pa še niso nikjer, tako da plačujejo njihove stroške zaslužnjeni narodi z denarjem, s hrano, z delom. V demokratičnih deželah doprinaša neizogibne žrtve ljudstvo samo, v denarju, v materijalnih darilih, v neštetih urah nadnormalnega dela.

Stroški se pokrivajo in nihče ne vprašuje več, odkod prihaja denar. Pred kratkim pa je bila v tej deželi in po vsem svetu tako zvana depresija in zdelo se je, da denarja sploh več ni.

Kadar bo vojna končana, ne bodo potrebe miru nič manj važne kot so sedaj vojne potrebe in če bi se vrnil stari profitarški sistem, bi položaj postal brezupen. Ogromen del sveta bi ostal v razvalinah, kajti obnovitev bi bila povsem nemogoča, če bi se gradilo, popravljalo, snažilo, celilo le to, kar prinaša dobiček v kapitalističnem smislu. Edino nauki vojnega gospodarstva bodo mogli rešiti probleme, pred katere bo postavljen svet. Profitni princip se bo moral umakniti kooperativnemu v narodnih mejah in preko njih in le svetovna solidarnost, za katero so temelji položeni v okvirju Združenih narodov bo mogla zaceliti strašne rane sedanjega klanja. Najvažnejše za materijalno obnovo sveta je snov in delo; prva se bo našla tam, kjer se je našla pred vojno in v teku vojne, drugo pa bodo dajale glave in roke. Kar bo potrebno, je organizacija izmenjave in dela in ta bo mogla biti uspešna le na podlagi svetovne solidarnosti. Slavljenja privatna inicijativa, kateri je dobiček edina vzpodbuda, bi bila popolnoma nesposobna za orjaške naloge povojnega sveta in rešiti jih more edino vseskozi sistematična kooperacija na podlagi znanstveno preišljenih, velikopoteznih načrtov, v katerih ne igra profit nobene vloge. Denar postane tedaj, kar je bil njegov prvotni namen—prosto izmenjevalno sredstvo in nič drugega ne. Kolikor je potreben za nabavo materijala, orodja, drugih pripomoč-

kov in plač, se ni treba bati, da se ne bo dobil kakor se dobiva sedaj za topove in tanke, za bombnike in rušilce.

Na podlagi solidarnosti in kooperacije vseh narodov, brez obzira na to, ali so veliki ali majhni, ali je koža bela ali rdeča, lasje plavi ali črni bo v doglednem času mogoče zaceliti skeleče rane in položiti temelje novi, širši in globokejši kulturi in prenesti tekmo s surovega materialističnega na duševno polje, kjer dvigne človeštvo v višine, katerih prej niti slutilo ni.

VI.

Stari svet je razdejan, predvojna družba je mrtva in nikdar več ne vstane. Toda fatalizem ne ustvari tistega novega sveta, kjer bo človek varen, prost in neizkoriščan. Vojna, kakor koli je strašna, kaže pot in pripravlja podlago za tak svet. Ampak v človeški družbi se nič ne zgodi samo od sebe. Sile reakcije so še vedno na delu in če se jim da prilika, bodo skušale na vse kriplje, ustaviti napredek in potegniti voz nazaj. To ne bi moglo ustvariti nič drugega kakor brezprimerno zmedo, iz katere bi bil vsak miren izhod nemogoč. Vse velikanske naloge obnovitve bi ostale nerešene, svet razkosan, rane nezaceljene, beda posplošjena.

Volja ljudstev je tista sila, ki lahko prekriža vse načrte reakcije. Vojna je ena preizkušnja demokracije, mir bo druga—važnejša. Tu pa tam prodirajo svetli žarki temo. V nekaterih deželah je delavstvo utrdilo svoje postojanke tako, da se brez njega ne bodo mogli sklepati nobeni računi. Klic svobode odmeva iz kotov, kjer je stoletja vladala grobna tišina. Blagovestna znamenja se množe. A ljudstva morajo ostati budna in kjer še dremljejo, se morajo zbuditi. Če bodo na nogah, kadar pride čas, bo vse dobro. Od najširših ljudskih plasti je odvisna bodočnost človeštva.

Etbin Kristan.

“Pohvala carju Lazarju”

UVOD

NAPISAL SAVA KOSANOVIČ

PRVI UDAREC mlade turške sile na Evropo v 14. stoletju je morala vzdržati Srbska država. Leta 1371, na Marici, so Srbi premagali Turke. Skoro tri desetletja so Srbi zadrževali nadaljnje udarce. Evropa ni slutila, da se v srcu Balkana odločuje usoda velikega dela Evrope za stoletja. Če bi se bila zavedala, da je na kocki usoda krščanske civilizacije, bi

bila pomagala v borbi, ki se je vodila na mejah Južnih Slovanov, in gotovo bi bila velikega delu Evrope prihranjena stoletja težkega trpljenja in krvolitja. Ko se je položaja zavedala, je bilo že prepozno. Z zlomom srednjeveške srbske države se je borbeno muslimanstvo zlilo do srca Evrope, kjer je ostalo skoro celih 500 let.

Odločilna bitka med Srbi in Turki se je bila na Vidov dan leta 1389. Zgodovina pove, da je v notredamski stolnici v Parizu francoski kralj molil k Bogu za zmago srbskega orožja. Na prve vesti o uspehu srbske borbe so zvonovi v Notre Dame zazvonili. Na žalost te vesti niso bile resnične. Srbski car Lazar je z elitno vojsko poginil na Kosovem. Srbi so skoro 500 let morali trpeti turško suženjstvo.

Edinstvena narodna poezija je oprevala z najlepšimi stihii slepih guslarjev to razdobje zgodovine in ohranjevala v narodu budno zavest prošlosti in kazala pot v bodočnost. Zgodovina in poezija sta se prepletli, a poeziji je bila osnova zgodovinska resnica. Po narodni pesmi stavijo na predvečer bitke na Kosovem božanske sile carju Lazarju na izbor, ali se hoče opredeliti za nebeško carstvo ali za zemeljsko carstvo, to je za moralnost, pravico in svobodo, ali za nasilje in krivico. Car Lazar se odloči za nebeško carstvo. Car Lazar in vsa vojska prejmejo obhajilo in gredo hlabro v boj, kjer padejo vsi.

Tradicija izbora carstva nebeškega in zemeljskega je izražena v pesmi. Ostala je stalno živa v narodu. Toda tradicija ni nastala iz

pesniške fantazije, ki idealizira zgodovinske dogodke stoletja kasneje. Kosovski kult, tako karakterističen za narod, ki skozi stoletja črpa narodno silo iz poraza, je zgodovinsko osnovan. Klasično lep primer tega je pesem v prozi "Pohvala carju Lazarju."

Jefimija, vdova kneza Uglješa Mrnjavčevića, ki je poginil v prvem srbsko-turškem spopadu na Marici 1371, je živela na dvoru carja Lazarja. Po kosovski bitki se je umaknila v samostan in tam vezla v zlatu pohvalo carju Lazarju in boli svoje duše. Vzvišena lepota čustva najde primerne izraza v edinstveni lepoti besed. Globoko presunjeni prisluškujemo besedam, ki izražajo bol naroda in pesnice: "O svetnik, utolaži duše in telesa ljuti mi vihar!"

In danes prisluškuje narod istim besedam z enako vero.

— — —

Pesem je vezena v zlatu na svili kot prt na truplu carja Lazarja. Do vojne sta bila truplo in prt hranjena v samostanu Ravanica (Fruška gora), kamor sta bila prinešena v 16. stoletju s Kosovega.

Pohvala carju Lazarju

Iz srbščine prepesnil IVAN ZORMAN

O presvetli mučenik, knez Lazar,
od mladosti ljubljen od Boga!
V čednostih ti duša je cvetela
med lepotami tegà sveta.

V slavi med posvetnimi veljaki,
očetnjavi si gospodoval,
in kristjane, tebi izročene,
z vso blaginjo si obdaroval.

Z moškim srcem in pobožno željo
si nad kačo, nad sovrage šel,
da otroke svoje pravoverne
vlade Ismailčanov bi otel.

Če ne zmogel bi tegà, si sklenil,
da gospostvo zemsko zapustiš,
mimo trhle svetne veličine
s svojo se krvjo oškrlatiš.

S Carjem večnim, z večnimi vojščaki
združen, dvoje spolnil si želja,
in ubil si kačo in prejel si
mučeniški venec od Boga.

Ne pozabi zdaj v nebeških dvorih
svoje črede, ljubljenih sirot,
ki jih tarejo skrbi in boli,
ki brez tvojih mnogih so dobrot.

Ismailčan nad njimi gospoduje,
tvojih ljubljenih uživa kruh;
v pozabljenje pahnil je dobrote,
ki delil jih je tvoj vzorni duh.

Naj prešel si iz tegà življenja,
svoje črede žalosti poznaš.
Mučenik, pomoči nam izprosi,
ki pred Bogom čast visoko imaš!

Večnemu Vladiki se pokloni,
ki te venčal je na vekomaj,
prosi ga: še mnoga leta v dobrem
čredi ljubljene živeti daj!

Prosi ga, da pravoslavna vera
bi ostala neokrnjena,
da bi očetnjava bila z zmago
Štefanu in Vuku vrnjena.

Če bo knezu Štefanu in Vuku
in nam vsem dal Bog svojo pomoč,
tebi hvalo bomo vsi dajali,
slavospeve radostno pojoč.

Zberi slavno trumo svojih drugov,
svetih mučenikov: Jurija,
Teodora in Dimitrija
in Merkurija, Prokopija,

in ne zabi štirideset mučencev
Sevastijskih, da bi z njimi Bog
tvoje prošnje uslišal in olajšal
stisko tvojih ljubljenih otrok.

Za dobrote tvoje prav srčno
ti Jefimija daruje to.

Hier ruht Josef Melwitsch

KATKA ZUPANČIČ

SOLNCE JE KAZALO še zgodnjo popoldan-
sko uro, ko se je od nagle hoje razgreti
Rojan vrnil iz mesta. Toda svojih le ni več
našel doma. Ključ v lini se mu je zdel še gorak
od ženine roke.

Dokaj razočaran si je godel nekaj o mrav-
ljah, ki da bi vsaj danes lahko nekoliko po-
sedele, pa popraznovale. Saj je bil v ta na-
man kupil sira in dolgo belo štruco in—da bi
svojo nerazvajeno družino še bolj presenetil—
si je dal zaviti še pol venca suhih fig. Kajti
bil je to velik in pomemben dan za vso hišo;
dan, ki si ga je bilo vredno in treba zapom-
niti.

Seveda, lahko bi jim bil zjutraj namignil.
Ampak čemu zbujati skomine? In, no, težko
mu gre taka stvar z jezika. Veliko laže pa
običajno naročilo: "Pa glejte, da bom našel kaj
dostorjenega, ko se vrnem..." Kakor da jim
je res treba priganjača! Pa saj še ni konec
dneva.

In naposled ni njegova krivda, da se je
vrnil tako pozno. Prav gotovo bi ga "ostro-
gleda zalega uradniška še zdaj gnjavila, da se
ji ni mudilo h kosilu. So bogci, kakopak, a
jim kruli v želodcu, kakor meni..."

Tako godrnjaje je spravil s seboj prineše-
ne dobrote v omaro in si prinesel na mizo od
kosila puščeni kos v ješprenu kuhane krače,
pa krajec črnega kruha. Še v klet si je stopil
po vina. Privoščil si je tega in onega, a prave-
ga razpoloženja le ni hotelo biti. Na misel so

Glej na moja mala prinošenja,
kakor da so mnogovreden dar.
Vem, da niso vredna tvoje hvale,
a ti dober si, moj gospodar.

O svetnik, takó že radodaren
v malovečnih zemeljskih rečeh,
koliko sedaj bolj radodaren
v nepreihodnih, večnih boš stvareh!

Z izobiljem si me, tujko, hranil...
Zdaj pa prosim te za dvojni dar:
Hrani me in utolaži duše
in telesa ljuti mi vihar!

mu silile posameznosti uradniškega dlakocep-
stva in mu kvarile dobro voljo. Kakor ne-
ugodnega šolarčka so ga pošiljali zdaj sem,
zdaj tja in čakaj tukaj, čakaj tam, da se je
čutil čezdalje manjšega, a hkrati v vse večje
napotje sebi in drugim.

"Prekleta! Toliko jih je, da smrdi po njih!
Zakaj ne bi njih eden stopil kamor treba?
O ne. Ti sam pojdi in sklanjaj svojo sivo,
plešasto glavo, pa napenjaj svoja naglušna
ušesa, da boš slišal tisto njihovo nosljanje,
srečen, če ga razumeš..." se je mrgodil dalje
in betkal izpod trde svinjske kože zadnja
sočna mesna vlakna. Ali zlepa ga ti "vražji
bogci" ne bodo več videli! In kadar ga bodo,
bo tudi on vse trdneje stal na nogah.

Potisnil je ostanke na sredo mize in jih
pokril s prtom. Zvrnil je kozarec, si obrisal
usta z dlanjo, dlan ob hlače, pa odločno stopil
in potegnil iz notranjega žepa odložene suknje
na štiri gebi preganjeno listino. Pobotnica je
bila to, zanj uradno potrjilo, da se je rešil
zadnjega, na njegovo posestvo vknjiženega
dolga.

Razgrnil je listino na prazni konec mize in
si nataknil naočnike. Zadnja senca nevolje mu
je izginila z nagubanega obraza, ko je začel
čitati počasi in s toliko vnemo, kakor da bi z
očmi požiral črko za črko... Ustnice so se
drhte udajale, pa pomagale krožiti besede...
Nazadnje se je odnekod iz globokega pritolkel

še glas . . . Vse, prav vse se je veselilo Rojanove zmage.

Dobljena je bila bitka in zadavljena pošast, ki je izglodavala in izmozgavala cele tri rodove zapovrstjo. Ha! Rojanu se ni dalo več sedeti. Dvignil se je in pretegovaje se je hodil po hiši. Po žilah mu je pelo, kakor že dolgo, dolgo ne, morda kakor še nikoli. Ah, da bi bil vsaj deset let mlajši, da bi imel toliko več mirnega in nezagrenjenega življenja! Hoho, potem bi bila žena starejša od njega. To pa spet ne gre. Oba, ali pa nobeden . . .

Škoda, da je ni zdaj doma! Če ji nikdar ni povedal, kako od srca rad jo ima—danes bi ji . . . In še poljubil bi jo! Prav gotovo bi jo poljubil, kakor je ni od poročnega dne nobenkrat več.

“Od poročnega dne . . .” Objestne njegove misli so se zataknille in obvisle. “Ej, saj res, Melvič, prijatelj moj nekdanji! Kako nazarensko slab prerok si bil! Jaz iz dolgov—ti pa vanje do ušes, če je jezikom verjeti. In še to si pripovedujejo, da si si največ sam kriv, ker zapravljaš in popivaš. Včasih je bila to muzika zame, zdaj ni več. Kri, vidiš, se z leti ohladi, in jeza tudi . . .

Pa da se pričkariš s svojim kočevskim pastorkom, ki se ti je zaslinal v hišo. To poslednje, vidiš, me pa že skoro boli. A kaj mi mar. Kdor se k psu vleže, naj se ne čudi, če z bolhami vstane. Zmerom si se bobnal po prsih, kako zaveden Slovenec si, potlej si si pa šel po kočevsko vdovo, ko si se drugič oženil. Škoda te je, Melvič! — Hm, škoda tebe . . . ? Neznansko rad sem te moral imeti, da se me še zmerom poloti tebi prijazna misel. Zresnil se je in pomislil. “Ne, saj ni res! Nikdar mu nisem želel slabega!”

Odmahnil je z roko in usmeril pogled zopet na polo na mizi. Misli so sledile, ali hočeš-nočeš so segle znova v preteklost do poglavja, ki bi bilo lahko za Rojana mejnik iz slabega na dobro, namesto da se je spremenilo v kamen kesanja. Prilika je bila takrat, da bi se bil z enim mahom izmotal iz dolgov. Toda prilika je prihajala postopoma. Tega pa on ni mogel vedeti.

Nekateri so tvegali in res po nekaj tednih dočakali, da jim je prilika ponudila obe roki. Njemu pa je manjkalo poguma. “Nemara bo cena že jutri spet padla. Prodam danes . . .”

In je prodal vse, kar je imel za na trg. Cena pa je rastla in se podeseterila—ko je Rojan že praznih rok stal še zmerom v senci upnikov. Res da se je ta senca znatno skrajšala, ali kljub temu je je bilo dovolj, da ga je poleg neizmernega kesanja trapila noč in dan skoz do današnjega dne in mu izžrla gozd ter praznila sode več let zaporedoma. Trije rodovi pod pritiskom dolgov . . . Ni čudno, da je kakor omamljen od bojazni, da se mu ne izmakne, zgrabil priliko že za mali prst. Kakor da bi požel strn, ki se še ni oklasila . . .

Ali kar je, je! Kaj bi se še nadalje zgreval?! Zganil je listino in jo vtaknil za zrcalo. Zvečer jo bo slovesno pokazal ženi in deci. “Ni mala reč,” jim poreče, “ni mala reč dočakati dan, ko se svobodno lahko razgledate po svoji zemlji in si pravite: Naša je, samo naša in božja!”

In potem pojde pa jim položi na mizo sir in belo štruco in fige . . . To bodo gledali! Nemara se bodo ustrašili, meneč, da se mu je zmešalo, ali pa da je pijan. Ni ne to, ne ono, jim bo dejal, in poslej bo prišlo še večkrat kaj takega na mizo, “da spoznate, kako se brez dolga živi in diha . . .”

Tu ti nekdo prikolovrati po veži, pa ropotaje vstopi. Melvič. Star, suh in pretirano vzravnan ti obstane sredi sobe in se razgleduje, kakor da ne ve, jeli prišel prav, ali ne. Ne črne ne bele ne črhnne, in Rojana, ki se je od silnega presenečenja zazijal vanj, sploh ne vidi, dasi ga ni bilo lahko prezreti, saj ga je bilo precej v višino, še več pa čez pleča.

“Ej, skobec stari, odkod si se neki vzel in kako si se zaletel k meni?” se je Rojan čudil in čudil in molčal. “Imel sem te v mislih, da, ampak klical? Klical te bogme nisem . . .”

Zganil se je šele, ko je opazil smrtno bledico na prišlečevem obrazu. Skoro nehote je vstal in mu stopil naproti. Tako sta si moža po dolgi vrsti let prvič spet gledala iz oči v oči.

Bilo je prav v tej sobi, ko sta si nazadnje takole stala nasproti. Le da sama nista bila takrat, saj je bila hiša polna ljudi, polna svatov, pa tudi molče se nista motrila takrat . . .

“Lepo nevesto si si izbral, prijatelj. Ali če bi ona slutila, kaj jo čaka . . .”

Nič hudega sluteči Rojan se je zasmeljal in menil, da je res videti prav nedolžna.

“Nedolžna . . . Neumna je, neumna . . .”

Rojanu se te besede niso dopadle, še manj pa hudobni nasmeh, ki jih je spremljal. Osupnil je in tiho, skoro plašno je vprašal: “Kam meriš?”

“I no, saj si že deteta v zibeli pripovedujejo, da ima ta tvoja hiša več upnikov, nego oken. Seveda, na doto se zanašaj. A ta pojde, ko pleve v vetru. Na mojem posestvu bi bila ta lepa ‘nedolžnost’ kraljica, na tvojem bo večna dekla.”

Rojan ga ni mogel prekiniti. Kakor olešen je stal tam in si želel, da bi bila vse to šala. Grda, neslana, neotesana šala, toda šala v kljub temu. Kajti neizrekljivo žal bi mu bilo prijatelja, ki ga je cenil že izza deških let. Po naključju sta se seznanila in se sestajala največ le ob nedeljah, zakaj oddaljenost dobrih dveh ur hoje je neizprosno ležala med njunima bivališčema. Ah, ne, saj ne govori Melvič ampak vino, vino klepeče nebrzdano . . .

“Ti, soparno je tu notri. Ne bi stopil z mano ven, na zrak . . . ? Tiho, tiho . . . Nikar . . . Zaradi ljudi . . .”

Vse zaman. Melvič ga je sunil od sebe, pa se začel dreti. Prekričal je harmoniko in svate, ki so spogledovaje se utihnili pa vlekli na ušesa. Nekateri pa so z glasnim smehom skušali zabrisati neprijetno motnjo. Par jih je pristopilo, da bi posredovali. Toda za tega se je bil tudi Rojan iznebil nekaj prav bridkih, ki so pomagale skopati neprehten jarek med obema.

Nemara so vsi ti spomini z vsemi posameznostmi vred prenašlo planili iz napol pozabljene preteklosti. Moža sta se namreč nehala gledati. Zastrmela sta se drug mimo drugega čakajoč besede, kakršne koli besede, ki bi presekal moreči molk . . . Ni je bilo . . . Ostala je v trmi in zadregi uklenjena. Le brenčanje muh se je slišalo glasneje in glasneje je tiktakala ura na steni, kakor da bi hotela zamašiti mučno tišino, pa jo je le globila in podarjala.

Molk je postajal neznosen, zlasti še za Melviča, kar je umljivo. Nekaj mu je zaklootalo v grlu. Nemara smeh, ki se ni mogel prebiti do usten. Mukoma se je obrnil, da pojde, kakor je prišel.

Tedaj se ga dotakne Rojanova roka. “Sedi. Truden se mi vidiš.” Nič prijaznosti, nič so-

vražnosti ni bilo v njegovem glasu, pač pa hladen mir in samoumevnost.

Melvič je odprl usta, da bi takisto mirno in hladno odvrnil: “Prepozen si . . .” Pa ni mogel spraviti glasu iz sebe . . . Znenada ga je prijel, da bi vzkričal, se razbesnel, a ne glas ne jezik ga nista ubogala. Trudne oči so premerile razdaljo do vrat—cesta se mu je zdela neznansko daleč, predaleč zanj, ki se je komaj še držal na nogah.

Vso svojo ponositost, vso svojo močatost je bil zbral, da se je je poslužil kakor hromec berglje. Toda berglja se je udajala. Čutil je, da leze na kup duševno in telesno.

Ni videl Rojana, marveč le ponudeni mu stol pri mizi. Stežka se je prestopil in se spustil na sedež. Komolci so mu kakor padli na mizo in čelo med dlani. Klobuk mu je zdrsnil s sivih skruštranih las in se mu potakljal po hrbtu doli na tla Rojanu pred noge.

Rojan ga je pobral, pa ga položil na klop poleg sebe. Neko tiho zmagoslavje se ga je lotevalo, pa i sočutje. Oboje je skušal zavrniti. Stopil je do omare po kupico za Melviča. Natočil je sebi in njemu, rekoč: “Ta kapljica ni slaba. Privošči si jo.”

Ker se oni ni ganil, je nalašč srebnil prav na glas, da bi ga vzpodbudil k posnemanju. Brez uspeha. Zmignil je z rameni, češ, pa nič, no! In meneč, da je to vse, kar more storiti za človeka, ki mu je bil nekoč prijatelj, je skušal odgnati celo misli, ki so iskale povod temu nikdar pričakovanemu obisku.

Neubogljive misli so pa le tipale dalje . . . Da bi nevedoma bil prestopil prag njegove hiše? Ne, ne kaže. Torej kaj? Za spravo mu gre. To bo prejkone. Bolan je. Saj mu je obraz kakor iz ilovice. Pa stoka, ne diha. In leta ga tudi tlačijo. Po vsem videzu ga ima življenje takorekoč pod koleno. In se je omečil . . . In prišel . . . “Prav! Si takrat odprl svoja široka usta na grdo, jih pa še zdaj odpri na lepo! Jaz se ti že ne približam niti za tenki las ne! Ne jaz!”

Tako se je namenoma srdil sam pri sebi, da bi zaglušil glas v sebi, ki mu je veleva, naj rabi pamet. “Res je več krivde na njegovi, kot pa je je na tvoji strani, zato pa je tudi storil on prvi in najteži korak. Ali moreš pričakovati, ali celo zahtevati od njega kaj več? Ne, če si človek . . .”

Rojanu je bilo sitno. "Mar mu naj padem okrog vratu? Se zjokam? Zakoljem tele, kakor oče izgubljenemu sinu? Ni mi sin in prijatelj mi je tudi nehal biti že davno. Sam je hotel tako... Torej?"

"Torej pozabljaš," se je zopet oglasilo v njem, "da nisi ni ti štedil besed, in ti si bil trezen, on pa pijan. Tudi ti si pomagal netiti požar, ki je ugonobil vajino prijateljstvo. Pa, ali ne tli še zmerom v preostalem kupcu pepela skrita iskra, pripraljena, da se razžari? Od tebe je zdaj odvisno: ali se razpali v še večje, zares dosmrtno sovraštvo, ali pa se razgori v blagodejen ogenj sprave..."

Rojan je nehote vzdihnil. Kaj mu je storiti? Domislil se je brinjevca in šel ponj.

"Tukaj! Požirek brinjevca bi ti dobro storil..."

Nič odziva.

Čez čas: "Ti, ali se ne bi malo zleknil na posteljo? Nihče te ne bo motil. Sem sam doma in pazil bom..." je končal zgovorneje, nego je bil začel.

Melvič je ostal nem in negiben.

Rojana se je pollaščala razdraženost. Odbita ustrežljivost je udarjala nazaj. Čutil se je zavrtnjenega, osramočenega. "Osel sem bil in ostanem. Kakor cunjica se mu mečem pred noge..." Tako se je v mislih klofotal in se sršato oziral na Melviča, ki si je prej ko slej oberoč podpiral čelo, pa dihal težko, a vendar mirneje.

Zadremal menda ni? Rojan se je za spoznanje sklonil, da bi se prepričal. Obraz, ki mu je bil še pred trenotkom ves spačen od gneva, se je čisto spremenil. Melvič, Melvič—pa solze! Kdo bi verjel? Nekaj grenkega je kanilo Rojanu po grlu. Še malo je počakal, potem pa je vstal in korakal po sobi.

Melvič je porabil priložnost. Naglo se je obrisal v rokav, potem pa udaril s pestjo po mizi, pa dejal zamolklo očitajoče: "Dobro me znaš, Rojan! Najprej si me mesaril s svojim trdovratnim molkom, nato me pa stajal s scagavo..."

"Ej, hudiča," ga je prekinil Rojan bolj na trdo nego je sam hotel, "pa bi bil sam začel! Ne bi te bilo zato nič manj, če bi zinil pa povedal, odkod in kam, kakor imamo ljudje navado."

"Odkod in kam..." je kakor sam zase po-

novil Melvič, pa se skušal nasmejati. "No, ti pa povem odkod sem prišel. Po lazih sem hodil. Iskal sem močne srobotine. In ko sem jo našel, sem iskal še drevo. Ne zeleno. Suho. Takšno, kakršen sem sam. Pa sem ga tudi našel. A me ni maralo. Veja se je odlomila."

Pograbil se je za ovratnik, pa ga potegnil na stran. "Vidiš tole?" je kazal razpraskano oteklino pod ušesom. "Tu je bil voz. Za drugič mi je pa zmanjkalo... Poguma mi je zmanjkalo... Pobral sem se in bežal..."

Rojana je hudo presunilo. Na silo je potlačil sočutje, pa vprašal mirno, kakor da bi vprašal po vremenu: "Kaj se ti je zgodilo, Jože?"

"Zgodilo, zgodilo," se je pačil oni. Nato pa hripavo razljuteno: "Pricvilil sem k tebi, kakor si rekel, da bom..."

"Tak za zlodja! Ne drezaj v stare grehe! Z danes začniva."

Melvič se je trpko nasmehnil: "Z danes začniva..." Kakor da bi trgal besede. "Lepo se to sliši. Velja pa le zate, za me ne. Zame se je vse končalo..."

"Si bolan? Glej, izpij tole."

Melvič se je nagnil nazaj, da bi izpil brinjevec, pa se je zdrzil in zastokal. Žganje se mu je zlilo po bradi. Obrisal se je, pa se zastrmel v mizo. Po kratkem premolku je pokimal in pripomnil, da je prav tako. "Tisti suhi hrast, vidiš, le ni bil tako suh, kakor se mi je zdelo. Bil je usmiljen in me je uslišal po svoje. Z debelim koncem odlomljene veje me je udaril tukajle po tančini, češ, če si že konca želiš, ga pa imej. Toda imej tak konec, ki ne bo nikomur v spotiko."

Obraz se mu je bolešno spačil. "Cesta me pa le ne bo imela!"

Rojana so prevzele temne slutnje. "Kaj je, povej vendar."

"I, na cesti sem. Razumeš? Na cesti... Njen sin, vdovin sin me je napodil. Svoj nahrbtnik je vrgel predme. Gledam nahrbtnik, gledam njega. Sukal si je brčice. Pa smehljaj se je, grdo, hudobno."

Razumel sem. Sunil sem umazani nahrbtnik od sebe, kakor bi sunil njega. In brez besede sem prekoračil prag, ki je nehal biti moj... Bilo je to davi. Zarana. Solnce je vzhajalo, a ne več zame."

Umolknil je in se znova naslonil na mizo,

to pot mu je glava počivala na tesno sklenjenih pesteh.

Rojan mu je ponujal žganice, ponujal mu je posteljo, in vino. Melvič se ni zmenil. V kratkih presledkih in le tuintam naglašajoč posameznosti je pričel pripovedovati, kakor da pripoveduje le samemu sebi:

“Vino. V njem si iščeš tolažbe, pozabe, vzpodbude. Vara te, pamet ti meša, da ne vidiš, kako ti gladi pot navzdol, na nič.

Imaš največje posestvo v vasi. Nič dolga. Hlev poln najlepše živine. Imaš gostilno in groš v žepu. In sin ti raste. Edini sin. Paša za oko in srce.

Pa pogoriš. Pri tebi se je začelo in uničilo pol vasi.

Gradiš si znova. Groša premalo — zidaš na dolg. Seveda, tvoja poslopja morajo biti posebnost v vasi. Gledaš sosedo. Tudi oni si grade, tudi oni lezejo v dolgove. Čutiš, kako gledajo za tabo, kako te kolnejo. Pri tebi se je začelo . . .

Ti pa nisi iz kamna. In čutiš se krivega, dolžnega. Pa pomagaš na desno in levo.

Dolg raste, skrb te gloda. Zvečer se tešiš s pijačo. Pa razbijaš.

Žena se joče in joče. Izjoče si dušo. Izgubiti je treba, da spoznaš, kaj si imel.

Sin ti je še premlad za ženitev. Brez gospodinje pa ne gre. In greš in si izbereš debelo vdovo. Svarijo te: Najdi si drugo, tako, ki bo dela vajena, tako, s katero se boš lahko po naše zmenil. Ali ti jih ne poslušáš.

Svojemu sinu izroči svojo osebenkarijo in se preseli k tebi. Ni je pa druga skrb, kot dobra jed pa staro vino.

Potrpiš in čakaš. Zaman čakaš. In se oglasiš: Zlepa, zgrda. Vse nič. V hiši imaš mlin, prve vrste mlin. Melje za tri in ropoče, če ni zmerom poln. Ropoče tudi, če ni zasipan z izbranim zrnjem.

Pa trpiš in kričiš, da bi prevpil kesanje.

Dolgov se navadiš, kakor cigan mraza. Streseš se le, ko računaš. Zato rajši piješ nego bi računal.

Namesto lepe, zalite živine imaš zdaj v hlevu par mršavih repov.

Sin ti sili v Ameriko. Strezneš se dodobra. Vdovo mrzi, njenega sina pa še bolj. Izgovarja pa se na vojaščino in na dolgove. ‘Vojaščine boš kmalu prost. Edinec si,’ mu

praviš. ‘Zato nikamor, sin! Kar bo rešilo našo hišo, je nova gospodinja. Oženiš se. Vdova ti ne bo v napotje. Praznih kajžic se ne manjka.’

Ali tujina je močnejša od mene. Zvleče ga od doma. Vse, kar ti ostane od njega, je obljuba: ‘Saj se vrnem!’ Te obljube se okleneš. Dražja ti je, nego tvoje življenje.

Pa opomniš sina. ‘Pridi čimprej. Skrajni čas je. Če še nimaš izbrane, znam ti za brhko nevestico. Samo vrni se! Na hišnem vogalu se že pozna madež, kjer se je podpisal njen sin. Ne pozabi, da je Kočevar. Roke ima grabežljive.’

To ti počí v Sarajevu.

Treseš se, ko pišeš vnovič: ‘Sin! Vojna bo. Počakaj tam. Vendar bi te zdaj prosil. Pošlji. Zamašiti je treba glavne luknje, da ne pade skoznje domačija.’

Nič.

Meje zapro. Pa da je le sin na varnem. Z vsemi štirimi se je treba upreti. Boš vraga! Kar drči, drči.

Rep za repom gre iz hleva. Veja nad vrati je že davno izginila.

Vojna se bliža koncu. In je je konec. Cena živini raste ko noben kvas. Par volov prodáš in se rešiš dolga na hiši. Ne ti, o, ti ne! Zakaj tvoj hlev je mrtvašnica.

Toda i cena dolarjem raste. In ti imaš sina, sin pa dolarje. In pišeš: ‘Terno si zadel, sin. Morda bi zdaj trohnel kje na bojišču, da nisi odšel tja in ostal na varnem. Ah, kako sem srečen! Glej, ohranil sem ti domačijo, čeprav visi še samo na lasu. A dolarji so tu tako visoko, da bo nekaj desetakov našo domačijo ne le privezalo, ampak prikovalo k našemu imenu, k našemu poštenemu slovenskemu imenu. Srce mi pravi, da boš namesto odgovora prišel sam.’

Srce se le prerado vara. Sina ni.

Njegov odgovor držiš v roki in bereš in bereš in se ti megli —

‘Ne mislim se več vrniti. Kaj bi tam? Prnjarija vse skupaj. Prodajte, ako ne morete sami vsemu kaj . . .’

Moli ali kolni! Uničen si!

Pa greš in se zapreš k sodcu vina. In jočeš in se smeješ, krohočeš, razgrajaš, razbiješ sod, da ne veš kdaj. Pa se jeziš, ker ti je v čevljih mokro. Mokro od vina, ki ga kupec ni maral. Dišalo mu je po plesnobi. Vino je bilo

tvoje. Zato je dišalo po plesnobi, kakor ti. Kakor ti...

Pa prikolomastiš zjutraj do postelje: 'Hej, vreča kočevska, pokonci! Daj, da zmečem vate še to, kar je ostalo in te zadenem na hrbet, da te poneseš s seboj po svetu. To se pravi, če bom mogel. Zakaj prerezana mi je žila in izteklo mi je življenje...

Slišiš? Dolar sem ti prinesel. Dolar, ki ga je poslal v pismu moj sin. Ej, moj sin, vidiš, se vsaj ni precenil. Z enim samim dolarjem je odkupil sebe in svojo obljubo.'

Pa opaziš, da se pod odejo nič ne zgane.

Pogledaš in ugledaš — mrliča.

Pride njen sin. Drgne si brčice pod nosom. 'Kako ste gospodarili? Prodano vam bo! Je že vse pripravljeno. Prepišite hitro name. Pastorek sem vam. Nihče vas ne bo gnal od hiše.'

Če si strt, si strt. Vseeno ti je. Tudi ob-sodbo za na vislice si bi podpisal.

Oženil se je bil s suho kočevsko trsko. Trska pa je imela lepo okroglo doto. Poplačal je dolgove in njegovo je. Miš je požrla mačko.

Kakšen je bil pred vojno? Pravijo, da ga je bilo kos človeka. Zame ga ni bilo nikoli nič.

Grdo hudobno se je smehljajal, ko mi je

vrigel svoj vojaški nahrbtnik pred noge pa me izročil cesti. Mene cesti..."

Melvič je umolknil. Rojan ni vedel, kaj bi. Zamišljajal je, kako bi ga spravil v posteljo, kajti zazdelo se mu je, da je Melvič pri kraju.

Naposled se je oni zopet zganil in spustil roke na mizo, pa se čudno srepro zazrl v Rojana.

"Povej, zakaj sem pravzaprav prišel k tebi?"

"K prijatelju si prišel, da pri njem ostaneš," je mirno odvrnil Rojan.

Toda Melvič se je suho odsmejal in se počasi dvigal. "Kristus! pa me je res zadelo." Zastokal je in zamižal. "A toliko me le ni, da ne bi mogel dalje."

Počasi je obrnil oči proti oknu. "Saj se že temni..."

"Temni? Križ božji, saj sije solnce..."

*

Dva dni pozneje so Melviča pokopali.

Pastorek mu je dal postaviti križ na grob in na križu je bil napis z zlatimi črkami:

Hier ruht

JOSEF MELWITSCH

Naš prijatelj Kenneth Matthews

IVAN MOLEK

DO MALEGA vsi slovenski imigranti v Združenih državah so se več ali manj naučili angleške govornice, mnogo jih čita in piše angleško za silo in nekateri so se tako dobro izvežbali, da lahko nastopajo kot angleški govorniki — ampak do danes še ne poznam pristnega Američana, ki bi se naučil slovenskega jezika tako dobro, da bi lahko v njem razumno govoril in pisal.

To je popolnoma razumljivo. Kdo med Američani (anglosaške korenine) se bo brigral za jezik in kulturo tako majhnega ljudstva kot je naše? Koliko jih je, ki sploh vedo, da eksistiramo kot narodna enota, da nismo le — kakor je bilo v preteklosti — "Austrians" ali "Yugoslavs" ali navadni "Hunkies"?

Kljub temu bi bil silno zanimiv oni Američan, ki bi se iz ljubezni ali kakršnega koli

objektivnega zanimanja do Slovencev naučil slovenščine in bi potem napisal dober slovenski članek recimo za Cankarjev glasnik. Ali ne bi bil zanimiv za nas? In tudi mi bi se zelo zanimali za takšno belo vrano — na vsak način!

Takšna bela vrana se je pojavila, a ne med Američani; pojavila se je na Angleškem, v Londonu. Ime tega našega prijatelja je Kenneth Matthews.

Bilo je zadnjo pomlad, ko sem prejel dve številki londonskega "Spectatorja," svetovno znanega magazina. Zraven je bilo pismo s sledečo (do pike prepisano) vsebino:

London, 9. aprila 1942.

Cenjeni gospod urednik,

Vaša "Dolenjka" me je posebno prosila da naj Vam pošljem številko "Spectator-ja," v

kateri je objavljen moj članek o slovenskih pesnikih. Če bi hoteli rabiti vse, ali pa le del, tega poročila, Vam je na razpolago brez honorarja. Večkrat čitam Vaš časopis in že dolgo sem občudoval Vašo dosledno politiko. Bi Vam hotel povedati, da je ena mojih glavnih želja, da bo Vaša Slovenija kmalu spet svobodna in srečna.

S spoštovanjem Kenneth Matthews.

Kdo je ta človek z angleškim imenom? — sem se vprašal. Slovencev s poangleženimi imeni je danes na tisoče in moja prva misel je bila, da je Kenneth Matthews naš rojak, ki si je potujčil ime. Kdo drugi bi mogel — ne glede na nekaj drobnih pomotic in angleško formo stavka "Bi vam hotel povedati" — pisati tako dobro slovenščino?

Odprem "Spectatorja" in najdem članek Kennetha Matthews-a z naslovom "The Slovene Poets." V članku so angleški prevodi peterih slovenskih pesmi, treh Prešernovih in dveh Majstrovih, poleg dobrega razlaganja Prešernove poezije in slovenskih narodnih motivov; uvodoma je Matthews naredil laskav poklon slovenski pesmi vobče, ko piše, da "nobena druga poezija se ne zdi tako naravno distilirana iz narodne zavesti," kakor slovenska. "Kakor da bi Slovenci hoteli reči sami sebi: Samo milijon nas je, revni smo in politično odvisni, ampak s svojo poezijo dokazujemo, da smo narod!"

Dobro, dobro! V prevodih je tu pa tam kakšna pomotica — na pr. Prešernov "Sonetni venec" je preveden v "Necklace of Sonnets," kar bi bilo pravilneje "Wreath of Sonnets" — vendar na splošno je stvar dobra.

Druga številka "Spectatorja" pa vsebuje prvi odziv na te prevode: dopis drja. Mihe Kreka, slovenskega ministra v jugoslovanski vladi v Londonu, ki se zahvaljuje Kennethu Matthews-u za prevedene slovenske pesmi, hkratu pa obžaluje, ker ni prevajalec uvrstil vsaj ene pesmi Otona Župančiča, največjega živečega pesnika Slovencev. Uredništvo "Spectatorja" je ustreglo drju. Kreku in objavilo pod njegovim dopisom Župančičevo "Belokrajinsko dekle" v Matthewsovem prevodu.

"Dolenjka," ki jo Matthews omenja v svojem pismu, je Prosvetina poročevalka v Londonu. Njej sem pisal za zanesljive informacije o tem človeku. Ker ga je ona napotila,

da mi je poslal "Spectatorja," ga vsekakor dobro pozna. Nisem se motil. Pismo "Dolenjke" me je podučilo, da je Kenneth Matthews mlad Anglež, Londončan, ki je veliko potoval po Balkanu, mudil se je na Slovenskem in naše kraje in ljudi je tako globoko vzljubil, da ni odnehal, dokler se ni naučil slovenščine tako korenito, da lahko čita naše knjige in liste ter se resno razgovarja z vsakim inteligentnim Slovincem v našem jeziku. To pa še ni vse. Matthews se je začel zanimati za našo zgodovino in literaturo; zdaj piše angleško knjigo o Slovencih. Usoda Slovenije v sedanji vojni ga je zelo potrla in vse te mesece stalno zasleduje dogodke v naši stari domovini. Danes je uradnik pri British Broadcasting korporaciji in v svojih radiooddajah iz Londona je nekajkrat govoril tudi Slovincem v njihovem jeziku.

"V njem imamo Slovenci najboljšega prijatelja in delavca med Angleži za našo stvar," mi piše Dolenjka. Zanja pa ni nič čudnega, da se je Kenneth Matthews tako dobro naučil slovenskega jezika. "Koliko je nas, Slovencev, ki smo se primeroma še bolje naučili angleškega!" Le odločnosti in vztrajnosti je treba, pa gre!

Ko sem pisal Dolenjki, sem seveda hkratu naslovil nekaj vrstic tudi na Matthews-a s prošnjo, naj mi kaj pove o sebi. Dne 6. avgusta 1942 mi je odgovoril sledeče (spet dobesedno):

Dragi g. urednik,

Zahvaljujem se Vam za Vaše pismo. Uganili ste dobro, da sem Anglež, znam pa malo slovenščine, in imel sem enkrat dvakrat priložnost, da sem govoril na londonskem radiju po slovensko. Vse kar je slovensko in se tiče slovenske zgodovine in slovstva me zelo zanima. Že dolgo časa pripravljam knjigo o Slovencih in Sloveniji. Sem pred kratkim čital v Vašem listu pismo neke Mary Celarec iz Waukegana ki piše, da ve nekaj podrobnosti o koroškem plebiscitu ki bi jih rad dobil, in bi Vam bil zelo hvaležen če bi ji poslali priloženo pismo. Od časa do časa vidim "Prosveto" in zelo občudujem njeno dosledno politiko. Nadaljujte do osvobojenja Slovenije!

Pozdrave

Kenneth Matthews.

Tukaj je prepis Matthewsovega članka in prevodov Prešernovih in Majstrovih pesmi iz "Spectatorja" z dne 3. aprila 1942 v originalu. Pod naslovom ima notico, v kateri domneva, da so to prvi angleški prevodi iz slovenskega pesništva v čemur se seveda moti. Ni mu znano, da je Ivan Zorman iz Clevelanda že pred leti objavil Prešernovo "Nezakonsko mater" in mnogo drugih v svoji angleški pesniški zbirki. Zanimivo bi bilo primerjanje Matthewsovega prevoda "Nezakonske matere" z Zormanovim. Poleg Zormanovih prevodov so najbrže bili še drugi.

THE SLOVENE POETS

By Kenneth Matthews

(It is believed that these are the first translations of Slovene poetry to be published in English.)

The Slovenes number only about a million people all told—the smallest nation in Europe. They have occupied their European territory, between the Danube and the top of the Adriatic, for fourteen hundred years; for nearly a thousand years they were ruled by Germans. After the last war they were incorporated, according to their long-expressed wish, with the other South Slav nations in the new kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes (Yugoslavia).

The Slovene language is one of the nine or ten separate and independent languages of that great Slav group to which Russian belongs. It has several points of interest for etymologists; one in particular, that is possessed of rare, vestigial beauty of a dual number in noun and verb. Its poetry is mainly a lyric poetry, direct and tender. No poetry ever seemed more naturally distilled from the national consciousness. It is as though the Slovenes had said to themselves: "We are only a million people, poor and politically dependent; but by our poetry we are proved a nation!"

"Your German name is disagreeable, but I love your Slovene heart." So wrote Prešeren, the classical poet of Slovenia, in an epigram to a friend who was called (as far as I remember) Schmid. A contemporary of Byron (whom he read), Prešeren settled for once and for all the question whether the Slovene language should be abandoned in favour of the more widely spoken Serbo-Croat which had just been systematised. He wrote poems too precious to be lost, and he showed others how to write them. His work varies from simple folk-poetry to the most complex expressions of thought. Typical of the simple style is "The Unmarried Mother." It is worth mentioning that this poem is learnt by heart in all Slovene schools, and has acquired the status of a national song. By such small signs shall the nations be judged hereafter!

THE UNMARRIED MOTHER

What was there need of you,
Baby dear, pretty one?
What will your mother do,
Young and unmarried too?
What was there need of you?

My father beat and cursed me;
My mother cried who nursed me;
Friends would see me and turn;
Strangers pointed in scorn.
And he, my love, my one
True love, through whom you were born,
Goes in shame, God knows where,
Somewhere under the sun.

What was there need of you,
Baby dear, pretty one?
What was there need of you?
O, all and all my heart
Adores you, need or none.

It is like the lights of heaven
Shining, when your eyes shine,
When they smile into mine,
All, all I suffered's forgiven.

God keep you happy, who feeds
Each small bird under the sky;
I shall love you, need or none,
With my whole heart, till I die.

A love celebrated in Slovene history was that of Prešeren for Julia; an unhappy love, because Julia, with all her gentleness and beauty, was obviously a limited soul, timid and inclined to the prevailing pro-German snobbery, with no conception of the mental stature of the man who offered her his love. She ended by marrying a German civil servant. Yet she did enough to earn her immortality; and four generations of Slovenes have visited the little church at Ternovo in Ljubljana, where Prešeren first saw here—the exact time and place were set down by Prešeren himself in a famous sonnet:

Since angels sang at Bethlehem and fortold
In glad hosannas over land and sea
The scattering of man's darkness, thirty and three
And twice three times three hundred years had rolled
To Holy Week, the Saturday, when I strolled
(As one whom Christ's death drew in piety)
Ljubljana's churches, and came last to thee,
Ternovo, and the day was ten hours old . . .

Ternovo! all misfortune in a name!
There, to my misery, at that tenth hour,
Struck from two eyes a pure and single flame—
When SHE to the lighted Easter image came.
Deep now at heart I feel the fires devour,
Not to be quenched by any summoned power.

Slovene children also learn by heart the complex Petrarchian sonnet-sequence "Necklace of Sonnets," in which love of Julia and love of Slovenia mix and combine into a sort of apologia for Prešeren's own life and poetry. The following sonnet is chosen because it shows, in addition, the relative social status of the German and Slovene languages at the time:

No little wind of kindness ever fanned
Those orphan songs which I for you have sung,
And that sweet praise on which their bare life hung
They never had, nor hoped for, at your hand;
They feared that you, dear, scornful maiden, and
Your gifted friends who use the German tongue
Might utterly despise them, being sprung
From the Parnassus of our fatherland.

Poor, poor Slovene! whose poets all grow old
 Like spinsters left neglected and forlorn,
 Whose glories are in foreign verse extolled;
 And, like the edelweiss in Alpine cold,
 The rare flowers of our poetry are born
 On glacier-tops, shut in by crag and thorn.

Rudolf Maister (note the Germanised name) was the hero-poet who demanded the surrender of Maribor from the brigadier commanding the German garrison at the close of the last war. He then proceeded to organise a Slovene defense force to hold the northern Slovene frontier against the Germans. He was the first Slovene to hold the military rank of general. He published two volumes of poems, and when he was asked which of his poems he liked best, he said he himself preferred "Summer Night in Dolenjska," which he put at the head of his second published collection.

SUMMER NIGHT IN DOLENJSKA

The sun says his last word — —
 To the old men: "Keep your seats a bit longer, keep
 Your dry throats moistened, your pipes toasting,
 Then straight to sleep!
 I'll be back tomorrow early, roasting."

To the old wives a last word:
 "Begin telling your beads, locking your rooms, shaking
 Holy water on house and on shed.
 Then straight to bed!
 I'll be back tomorrow early, baking."

And he's off, behind the hill . . .

The hoarse night-watchman still
 Makes his rounds, calls the hours, calls
 Eleven, then sees the village boys and bawls:
 "Hi there! Waking the girls again?
 Tomorrow there'll be trouble brewing!
 Hi! home to bed!
 I'll be back soon, did you hear what I said?"

But nothing doing . . .

In the vineyards, under the moon,
 The white walls of the keeper's hut twinkle and peep;
 The keeper's long since asleep.
 Only the happy grasshopper lies
 Awake, beats his thighs,
 Cries:
 "The sun's hot this year,
 Might be three suns, three times three — —
 There'll be good wine again you'll see!"

Many Slovenes fought with great gallantry in the Austrian armies against Italy in the last war. The scene of some of the bitterest fighting was Mount Krn, in the Julian Alps, where the Italians actually erected a war memorial. But the better memorial was set up by the Slovenes in one of Maister's poems, and in language as spare as that of the immortal epitaph of Simonides.

The moon shines this way
 Over Mount Krn; she gropes
 Forward with pale fingers
 Into fields, up the slopes:
 "I have seen the widows, the tears,
 but the graves of the dead, never yet —
 Where are their crosses set?"

Search no more! Shape of our loss
 Nor valley nor hilltop bears.
 Our dead lie buried in us;
 Here, here is their living cross.

I have followed the originals faithfully in these translations. Except in the pedantic sense, nothing has been added, nothing taken away; and the exact verse-form has been preserved in each case.

*

V naslednji številki "Spectatorja" z dne 10. aprila 1942 je bil objavljen—kakor že omenjeno—kratek dopis podpredsednika jugoslovanske vlade dr. Mihe Kreka v Londonu, ki popravlja nekatere Matthewsove trditve, na primer, da je vseh Slovencev na svetu okrog dva milijona, ne pa milijon kot piše Matthews. Dalje, da noben članek o slovenskem pesništvu ne more biti popolen, če ne omenja Otona Župančiča, največjega živečega slovenskega pesnika, kateri je tudi največji slovenski prevajalec angleškega pesniškega velikana Shakespeara.

Uredništvo revije je nato pod Krekovim dopisom objavilo Župančičevo "Belokrajinsko dekle" v prevodu Kennetha Matthews-a:

GIRL FROM BELOKRAJINA

Moonshine in the birch-wood;
 And see! where the young trees part,
 The white fairies come riding,
 Each one a white horse gliding,
 Holding a babe in her heart.

Each a lullaby sings;
 Each rocks her babe to rest:
 "O sleep, little unborn son,
 Sleep softly at my breast!"

Waifs, naked, God-forgotten,
 Unborn and unbegotten,
 For their own mothers they cry;
 A fairy's nipples are dry...

My love's in a foreign land;
 Loving him, God knows who.
 I in my doorway stand;
 And no knitting to do.

OPOMBA. Domneva, da ni med Amerikanci nikogar, ki bi se zanimal za slovenski jezik, ni točna. Bela vrana med Amerikanci je bil v tem pogledu bivši ameriški poslanik v Belgradu in pozneje profesor na vseučilišču Princeton g. Prince, kateremu je slovenski jezik tako ugajal, da ga je študiral in tudi poskusil v njem pesniti. Njegova pesem "Noč na Triglavu" je bila objavljena v prvem letniku Cankarjevega glasnika.—UREDNIK.

Razstava Slovenskega narodnega muzeja

PRAVIJO, da posamezen človek malo šteje in da bi šlo življenje svojo pot, tudi če ne bi bilo tega ali onega človeka. Gotovo. Vendar je prav tako res, da bi ne bilo marsikatere dobre ali pa tudi slabe stvari, če bi ne bilo tistih posameznikov, ki se trudijo, da te stvari uresničijo. To velja zlasti za ameriške Slovence, ki se morajo zahvaliti za svoj napredek na kulturnem in gospodarskem polju, predvsem na prvem, le peščici posameznikov, ki so imeli dovolj smisla za te naše potrebe in dovolj ljubezni do dela, ki ne prinaša obresti v dolarjih, da so si zavihali rokave ter se podali na delo.

Eden teh redkih posameznikov je *Erazem Gorše*, duševni oče in vodja Slovenskega narodnega muzeja v Clevelandu, katerega je na njegovo pobudo ustanovilo vodstvo Slovenskega narodnega doma na St. Clair ave., kjer je muzej tudi nastanjen. Ko je Gorše sprožil idejo slovenskega muzeja, je marsikdo zmajeval z glavo in marsikdo se je iznebil kake šaljive ali tudi norčave na njegov račun. Smisla za stvar je bilo malo, volje do sodelovanja še manj. Med redkimi rojaki, ki so to idejo navdušeno pozdravili ter pokazali voljo do sodelovanja, sta bila urednik Prosvete Ivan Molek in stari pionir in zbiratelj starinskih zanimivosti Matija Pogorelec, ki je daroval muzeju več zabojev starih slovenskih ameriških časopisov, knjig in drugih zanimivosti; prišli so tudi drugi, posamezniki in društva in prispevali v denarju in zgodovinskih predmetih, počasi sicer, a vendar. Led je bil prebit. Ampak uspeh ali neuspeh muzeje je slej ko prej slonel na Goršetovih ramah. Vse je bilo odvisno od njega. Če bi bil on popustil, bi Slovenski narodni muzej prej ali slej shiral in umrl.

Erazem je vztrajal vzlic vsem nevšečnostim in kljub temu, da je marsikdo zrl nanj s pomilovalnim pogledom, češ, le čemu se norec ubija s to stvarjo. Mož je vedel, da je stvar potrebna in vztrajal, čeprav je dobro vedel, da mu ne bo nikdar prinesla gmotnih koristi, povračila v dolarjih. Svoje največje plačilo je dobil dne 4. septembra, ko je bila otvorjena prva razstava Slovenskega narodne-

ga muzeja, katero je posetilo tudi mnogo zunanjih gostov, ki so se pripeljali na tridnevno slavnost SNPJ. Kajti ta razstava je pokazala, da ni bilo njegovo delo zaman, temveč je obrodilo sad, na katerega je lahko ponosen z nami vred.

Razstava se je vršila v prostorih nekdanjega Bukovnikovega fotografskega ateljeja v prvem nadstropju Slovenskega narodnega doma. Razstavljeni predmeti so bili razloženi v ličnih steklenih omarah, katere si je nabavil muzej s posredovanjem glavnega knjižničarja javne knjižnice na vogalu St. Clair ave. in Vzhodne 55. ulice g. Metcalfa, katerega je Gorše zainteresiral v naš muzej. Slike in fotografije, katerih je mnogo in med katerimi zavzemajo častno mesto slike pokojnega umetnika H. G. Peruška, so bile obešene po stenah. Razstava je v celoti napravila zelo lep vtis, dasi ni bila brez pomanjkljivosti. Razstavljene so bile na primer stvari, ki nimajo neposredne zveze z zgodovino in razvojem ameriških Slovencev (tuji časopisi, denar itd.) in ki so bile očitno vključene zaradi večje privlačnosti in pestrosti, kar je bilo v danih razmerah dovoljivo, dočim ni bilo opaziti marsikatere zanimivosti, zlasti iz zgodovine našega tiska, o katerih vemo, da so shranjene v omarah muzeja. Ampak te podrobnosti je treba zaenkrat spregledati, saj je bila to prva razstava in vsled tega bolj ali manj eksperimentalnega značaja.

Da je bila razstava tako uspešna in pestra, gre zahvala tudi domačim in zunanjim zbirateljem, ki so posodili muzeju svoje zbirke, zlasti Ivanu Molku, Franku Trohi iz Barbertona, O. in staremu pionirju Matiju Pogorelcu. V Molkovih zbirki je bil izvod Baragove knjige o Indijancih, tiskane v Parizu l. 1830, izvod Marksovega časopisa "Neue Rheinische Zeitung" iz l. 1849, listina z lastnoročnim podpisom prvega ameriškega predsednika Washingtona, originalna fotografija predsednika Abrahama Lincolna in več drugih redkih zanimivosti. Očarjiva je bila zbirka slovenskega kmečkega orodja, pohištva in druge opreme, vključivši zibel, vedro, škaf, kobilo itd., ki jo je izdelal v miniaturi Frank Troha; že ta zbirka sama je bila vredna, da je človek posetil razstavo, dasi

vzlic velikemu številu posnetkov še ni popolna, kajti manjkajo n. pr. plug, brana, voz in še marsikaj drugega. Ta zbirka bi bila vsekakor velika pridobitev za muzej, če bi jo dobil v svojo last.

Drugi zbiratelji so prispevali nadaljnje zanimivosti. Matija Pogorelec je imel na razstavi redko srebrnino, izvod "Pesmi Valentina Vodnika" iz leta 1840, palice indijanskih poglavarjev itd., Frank S. Tauchar izvod svojega "Svetovnega koledarja," Vinko Coff vaze iz italijanske granate, Harry Prime primorski "fovč" in druge stvari, Gašper Korče starinsko slovensko harmoniko, fotograf Bukovnik na roke delano lepo hrvaško torbo in Jože Grdina redke stare knjige, časopise in denar. Dalje so bile razstavljene tudi uniforme in regalije, ki so jih rabila naša najstarejša društva v Ameriki in fotografije naših društev in konvencij, med katerimi je tudi fotografija prvega clevelandskega pevskega društva "Sava," ki jo je podarila muzeju ga. Nežka Zalokar.

Večina razstavljenih predmetov je last muzeja, razen nekaterih zbirk, ki so bile posojene za to razstavo in s katerimi bi muzej mnogo pridobil, če bi prišle v njegovo last.

Od bratskih podpornih organizacij je bila najbolj zastopana SNPJ, ki je poleg drugega

razstavila tudi knjige nekdanje Književne matice. JSZ in Prosvetna matica nista bili zastopani, dasi bi slednja lahko sama napolnila eno razstavno omaro.

Razstava ni bila popolna niti bahaška. Bila je skromna toda pestra in zanimiva. Kadar bo imel muzej več prostora, večje zbirke in več denarnih sredstev, brez katerih se dandanes ne pride daleč, bodo tudi njegove razstave večje, popolnejše in pestrejšje. V danih razmerah moramo biti s prvo razstavo tega edinstvenega muzeja popolnoma zadovoljni in hvaležni njegovemu očetu Erazmu Goršetu, Slovenskemu narodnemu domu in vsem drugim, ki so s svojim sodelovanjem omogočili uresničenje te ideje in razstavo samo.

Nadaljnji razvoj Slovenskega narodnega muzeja je odvisen predvsem od naše javnosti. Erazem Gorše in njegovi sodelavci so izvršili in bodo še vršili svojo kulturno dolžnost na tem polju; ampak vsega ne zmorejo sami. Dolžnost nas ostalih je, da prispevamo svoj delež k razvoju te važne in potrebne kulturne ustanove. Če se bo vsaj desetina ameriških Slovencev v bodoče zavedala te dolžnosti, tedaj se bo Slovenski narodni muzej v bližnji bodočnosti zlahka razvil v ustanovo, na katero bomo lahko po pravici ponosni.

X. Y.

KNJIŽEVNOST

WHAT'S YOUR NAME? Spisal *Louis Adamič*. Izdala in založila založba *Harper & Brothers*, New York. Cena v platno vezani knjigi (245 strani) \$2.50.

Imena so človeška iznajdba, posledica potrebe, da se omogoči razlikovanje med posameznimi ljudmi. Če bi ne imeli imen, bi morali rabiti številke, kakor v kaznilnicah, kar pa bi najbrž večini nas ne ugajalo, kajti številke so najčešče puste in dolgočasne. Vendar ime samo na sebi ne pomeni nič—bolj ali manj blagovozna besedna skovanka, kakršno srečo so že imeli vaši predniki pri izbiranju imena, nič več in nič manj. Ime dobi pomen šele v zvezi z osebo, ki ga nosi. Tedaj postane pomembno, kajti vsako ime pomeni nekega določenega človeka.

Človeštvo govori dolgo vrsto različnih jezi-

kov in narečij, zato so imena različna in v marsikaterem slučaju tako rekoč neizgovorljiva za ljudi drugih narodnosti. To velja zlasti za Združene države, kjer je angleščina občevalni in uradni jezik, dočim je ameriško ljudstvo sestavljeno iz pripadnikov najrazličnejših narodnosti in plemen, od katerih mnogi nimajo nič skupnega z angleškim jezikom. Tako nosi danes več kot polovica Amerikancev imena, ki niso anglosaškega izvora, temveč slovanska, romanska, germanska itd. Če vzamete v roke telefonski imenik kakega večjega ameriškega mesta, na primer Clevelanda, Chicaga ali New Yorka, boste našli v njem najčudovitejšo zbirko imen, od katerih se vam bo marsikatero videlo tako čudno in zverženo, da ste prepričani, da bi se vam zlomil jezik, če bi ga skušali izgovoriti. Prav

ta različnost imen—ta tuji izvor tolikih ameriških imen—je ustvarila poseben in v nekaterih ozirih kočljiv problem, ki ga Louis Adamič v tej svoji novi knjigi načinja in razčlenjuje.

Mnogo Amerikancev, v prvi vrsti onih, katerih predniki so prišli iz Anglije pa tudi mnogo novejših Amerikancev, katerih starši so prišli iz kontinentalne Evrope, sovraži zvok tujih, neanglosaških imen. Ti ljudje menijo, da bi morali vsi Amerikanci poangležiti svoja imena. Svojo zahtevo utemeljujejo z izjavo, da smo naposled vsi Amerikanci in se torej spodobijo, da nosimo "ameriška" imena. Toda angleško ime ne naredi iz nikogar Amerikanca in vsi Amerikanci niso potomci Anglosasov. Kdo ima torej prav? Ali naj priseljenci in potomci priseljencev izpremenijo svoja imena, jih poangležijo, ali ne?

Adamičevo osebno mnenje je, da bi bilo priporočljivo, vsoglasiti osebna imena neangleškega izvora z zahtevami angleščine, jih skrajšati ali poenostaviti, kadar so predolga ali neizgovorljiva za povprečnega Amerikanca, toda pri tem ohraniti prvotni ali originalni

koren—mnenje, s katerim se pisec teh vrstic popolnoma strinja, kajti tudi priseljeni Amerikanci drugih narodnosti imamo svojo zgodovino in tradicije, svojo kulturo in svoje velike može, da se nam ni treba prav nič sramovati svojega porekla niti nam ni treba obžalovati dejstva, da nismo potomci Anglosasov.

Adamič je obdelal ta problem z njemu lastno temeljitostjo, poznavanjem in zgovornostjo. "What's Your Name?" je izredno zanimiva in časovna knjiga, prepletana z mnogimi zanimivimi zgodbami, ki spada na knjižno polico slehernega izobraženega Amerikanca. Še posebno pa bi jo morali čitati in prebaviti vsi tisti Amerikanci, ki vidijo v svojih "tujih" imenih mučen problem in zaradi tega na tak ali drugačen način trpijo. Ta knjiga jih bo ozdravila in jim pomagala, rešiti ta njihov problem.

Knjigo "What's Your Name?" toplo priporočam vsem našim čitateljem, ki se zanimajo za svojevrstne probleme velike ameriške topilnice narodov.

I. J.

Luč v temni noči

KADAR ZADIVJA VOJNA, pade večina mednarodnih pogodb, bilo takšnih ali drugačnih, v vodo in živ krst se več ne zmeni zanje. Med redkimi izjemami je tako zvana ženevska pogodba, pod katere določbami delujejo organizacije Rdečega križa. Prav zato je pomen Rdečega križa toliko večji v vojnem času.

Rdeči križ predstavlja najvišje ideale človečanstva. Kadar koli se kje pripeti kaka nesreča, nezgoda ali katastrofa, je Rdeči križ takoj pripravljen požrtvovalno pomagati in olajševati človeško bedo in trpljenje. Sredi velike tragedije današnje vojne je njegov simbol svetla luč, katere žarki prodirajo skozi temo trpljenja in pomanjkanja, vzbujajoč zaupanje in spoštovanje tako pri prijatelju kot sovražniku. Bolniki in ranjenci poznajo njegovo nesebično pomoč, lačni in goli brezdomci njegovo prijateljsko oskrbo. Kakor vse velike stvari, je tudi ideja Rdečega križa povsem preprosta: pomagati bolnikom, ranjencem in

drugim ljudem v potrebi za časa vojne brez ozira na uniformo ali zastavo; narodnostne, verske ali socialne razlike ne prihajajo v poštev v tem silnem boju proti človeškemu trpljenju.

K zaupanju, ki ga uživa Rdeči križ, je mnogo pripomogel mednarodni odbor Rdečega križa v Ženevi. Pod nadzorstvom njegovih članov, ki so Švicarji, se vrši delo Rdečega križa na nepristranski podlagi. Odbor dalje pazi, da se posamezne vlade držijo določb Rdečega križa, vzdržuje zveze med organizacijami Rdečega križa vojskujočih se držav in sprejema in razpošilja sezname vojnih ujetnikov in internirancev. Zastopniki tega odbora obiskujejo taborišča, kjer se nahajajo vojni ujetniki in civilni interniranci, osebno proučijo razmere, se pogovorijo z ujetniki, sprejemajo pritožbe ter si prizadevajo, poravnati krivice in izboljšati razmere ujetnikov potom posredovanja pri prizadetih oblastih ali vladah.

V septembru 1939 je ta odbor spet oživel

osrednjo agencijo za izmenjavo informacij o vojnih ujetnikih. Danes vzdržuje ta agencija, katere glavni stan se nahaja v Ženevi, več kot dvajset podružnic v raznih švicarskih kantonih (okrajih) in vposluje na stotine uslužbencev in na tisoče prostovoljnih delavcev, ki vodijo seznam milijonov vojnih ujetnikov in razpošljejo dnevno na tisoče pisem in zavojev, namenjenih vojnim ujetnikom ali njihovim svojcem.

Razpošiljanje zavojev z živili, oblačili, knjigami in drugimi potrebščinami je orjaška naloga. V ta namen je bilo treba ustanoviti posebno transportno organizacijo. Tovorne ladje Rdečega križa stalno plujejo med Lisbno in sredozemskimi pristanišči. Iz Ženeve je bilo doslej razposlanih več kot dvanajst milijonov zavojev, katerih transportacija je zahtevala šest tisoč tovornih vagonov. Zavoji, ki prihajajo za ujetnike od njihovih sorodnikov ali prijateljev, so dostavljeni takoj, dočim se pošiljke za splošno razdelitev med ujetnike razpošiljajo v rednih presledkih naravnost iz skladišč Rdečega križa, ki se v ta namen vzdržujejo v Ženevi.

Delo mednarodnega odbora Rdečega križa postaja z vsako novo vojno obsežnejše. Prvotno je bilo delovanje Rdečega križa omejeno na oskrbo ranjencev in bolnikov za časa vojne, kmalu pa se je pojavila zahteva po ustanovitvi osrednje informacijske pisarne za podatke o vojnih ujetnikih, kateri je Rdeči križ ugodil. Poleg tega zbira ta odbor podatke o mrtvih in pogrešanih vojaki, posreduje pri zamenjavi onespoblenih vojakov in premestitvi bolnih vojnih ujetnikov v nevtralne dežele, kjer najdejo ugodnejšo klimo, pomaga pri preseljevanju vojnih beguncev iz vojnih zon in pri iskanju pogrešancev, ki so se izgubili na begu pred vojno furijo, pomaga prizadetemu civilnemu prebivalstvu s hrano, obleko in zdravili in tako dalje.

Za svoje delo v vojnem času se mora Rdeči križ pripraviti v mirnem času. Potrebno je tudi mednarodno sodelovanje. V ta namen je bila po prvi svetovni vojni na poziv Združenih držav ustanovljena Zveza društev Rdečega križa, katere glavna namena sta izboljšanje ljudskega zdravja in učinkovita pomoč v slučaju javnih nesreč ali katastrof. Ta zveza, ki deluje samostojno, posreduje med organizacijami

Rdečega križa posameznih dežel in omogoča izmenjavanje podatkov o njihovem delovanju in sodelovanje pri raznih podvzetjih, ki niso v območju mednarodnega odbora.

Rdeči križ je danes edina zveza med vojskujočimi se narodi. Njegovo delovanje je znano in njegova načela se povsod spoštujejo. Vlade posameznih dežel poznajo njegov smoter ter si prizadevajo, ravnati se po besedilu in duhu dogovorov, na katerih sloni njegovo delovanje. Zaupanje, ki ga imajo v mednarodni odbor Rdečega križa, je najlepše priznanje, da vrši svojo veliko nalogo uspešno in nepristransko.

To vzbuja upanje, da bo naposled napočil čas, ko Rdečemu križu ne bo več treba služiti namenu, zaradi katerega je bil v prvi vrsti ustanovljen: lajšanju trpljenja za časa vojne. Predsednik mednarodnega odbora Rdečega križa dr. Max Huber je to upanje izrazil s sledečimi besedami:

“Ustanovitev Rdečega križa ni bila epohalen dogodek zgolj zaradi njegovih humanitarnih namenov, kajti obenem je bil s tem storjen prvi korak v smeri, ki vodi k odpravi vzrokov, ki so privedli do njegove ustanovitve — k odpravi vojen. Prizadevanje, da se humanizira vojno, je bilo prvi korak v tem pravcu.”

ČETVERONOGATI ZAVEZNIKI. Kitajci se v svojem boju proti Japoncem poslužujejo vsakovrstnih zvijač. Nekega večera se je neki kitajski četniški oddelek utaboril na robu širokega močvirja, dočim so na nasprotni strani taborili Japonci. Slednji so smatrali, da je nemogoče prebresti široko močvirje, zato so postavili nezadostne straže. Kitajci pa so po noči prignali k močvirju številno čredo vodnih bivolov ter ga na njihovih hrbtih prebredli. Na drugi strani taboreči Japonci niso nikdar zvedeli, kakšna strela jih je udarila tisto noč.

GEOGRAFSKA RAZLIKA. Neka mlada Amerikanka je bila malce v skrbeh zaradi časopisnih poročil o ženitvah ameriških vojakov v Avstraliji z domačinkami. Pa je pisala svojemu fantu: “Kaj pa imajo Avstralke takega, kar me v Ameriki nimamo, da vas tako mikajo?” Fant ji je odpisal: “Nič. Ampak kar imajo, imajo *tukaj*.”

V senci albanskih planin

Prigode slovenskega vojaka v Makedoniji

IVAN JONTEZ

(Nadaljevanje)

Janez je počasi vstal. Njegove oči so mirno, brez strahu zrle v podčastnikove od srda krvave oči. "Podnarednik!" je zamolklo spregovoril; "včeraj in danes smo prehodili šestdeset kilometrov in noge nas pečejo . . . O da, v mrzli vodi bi se tudi moje noge izvrstno počutile, to mi lahko verjameš . . . V čisti vodi, ne v gnojnici! V gnojnici pa si jih ne bom izpiral!" Potem je s pogledom pokazal pas, ki ga je podčastnik grozeče držal v roki. "Vojaški zakonik prepoveduje strojenje vojaških kož . . . Za kršitelje te določbe je določena kazen . . ."

"Ti . . .!" Podnarednik je besno zaklel, toda roka s pasom mu je omahnila k hlačnici. "Na raport te bom dal!"

Janez pa mu je kljubovalno odgovoril: "Saj drugače se bom sam javil ter se pritožil . . ."

Podčastnik je bil razorožen. Z grožnjo: "Te bom že še naučil . . .!" je surovo preklinjajoč zapustil sobo.

Janezovi tovariši so se oddahnili. "Dobro si se mu postavil po robu!" so ga hvalili. Samo Črnič je molčal in bil je mrk.

Kmalu na to se je pa začel nov cirkus. Komaj je ugasnila petrolejka na mizi, že je nekaj začelo šumeti in fantje so se začeli nemirno premetavati po svojih ležiščih, se praskati in pridušeno kleti. Bile so stenice, ki so bile prilezle iz svojih skrivališč v stenah in stropu ter v legijah napadle utrujene vojake. Izpod stropa so padale, kakor bi deževalo.

Premetavanje po ležiščih ni dolgo trajalo. Drug za drugim so se trpinčeni vojaki preselili na dvorišče, kjer so plegli po tleh ter se zavili v svoje koce. V sobi je ostal samo Janez, čigar kri očitno ni dišala steničji nadlogi. Če je katera izmed njih padla nanj, je hitro zbežala, kakor bi bil fant strupen. Da so bile še uši takega mnenja o njegovi krvi, bi bil Janez prespal noč kot ubit. Toda uši so ga nekajkrat zbudile.

Zjutraj ga je moštvo stotnije pozdravilo

z neprikritim občudovanjem. "Junak, da malo takih!" so menili. "Fant od fare! Ne boji se surovih podoficirjev niti krvoločnih stenice!" In še tisti dan so zvedeli tudi pri drugih stotnijah, da je dobila četrta stotnja korenjaka, ki se ne boji ne vruga ne birača. Janez si je spričo tega zadovoljno vihal rumene brčice.

Z Debrom se je počasi sprijaznil, ker mu pač ni kazalo drugega. Čez nekaj tednov je pisal prijatelju Petru, ki je bil njegov drug pri tihotapljenju avstrijskega saharina:

"Misli si, da stojiš na obžgani ilovnati ravnini, ki je še najbolj podobna rdeči puščavi, obrnjen proti severu. Za teboj je nekaj kilometrov ravnine, ki se nato spušča v ozko dolino reke Radike. Na tej strani reke je po bregu dolga vrsta precej čednih vinogradov, na drugi strani so pa razorane ilovnate gore. Radika je čista, mrzla in deroča, kakor Sava na Gorenjskem. Na desni spet malo ravnine in potem gorovje. Na levi pa najprej opaziš razpokano rdečo njivo, iz katere štrli več tucatov lesenih križev, zasajenih v kupčke rdeče ilovice: debarsko vojaško pokopališče. Nič kaj prijetno mi ni pri srcu, kadar ogledujem ta žalostni prostor. Neka brezupna otožnost trepeta v zraku nad njim. Tu bi ne bil rad pokopan, čeprav ti je po smrti navsezadnje vse eno, kam te zagrebejo . . . Potem sledi ravnina, obraščena z redko trdo travo (kopri ve ne marajo te zemlje) nekaj kilometrov od tebe se pa ravnina spušča v precej široko dolino Črnega Drima, ki je tu na široko razlit in plitev. Tam, v dolini je prijaznejše, zelenja ne manjka in vidiš tudi koruzna polja. Tudi sladkih dinj bo kmalu v izobilju . . . Onostran Črnega Drima zapirajo obzorje mrke albanske gore.

Zdaj pa poglej predse! Najprej ugledaš mogočno gorsko kopo: planina Krč. Ob vznožju gore opaziš nekaj sto hiš, nad katere štrli v zrak pet minaretov in zvonik pravoslavne cerkve. To ti pove, da je pred teboj staro turško gnezdo, ki pa od daleč ni videti napačno,

rajši slikovito. Toda od blizu je slika drugačnja!

Kar vidiš v tem gnezdu so enonadstropne hiše iz nežgane opeke, obplankane z enakimi zidovi, kakor srednjeveške trdnjave, in zanične kolibe. Ulice večinoma ozke, krive in vse prej kot gladke. Glavna ulica, ki deli mesto na dvoje, me spominja na ciganska taborišča. Gnezdo ima en 'hotel,' kjer se shajajo oficirji in domači 'odličniki.' Mnogo več pa ima 'kafan,' v katerih ti postrežejo s turško kavo, močnim domačim vinom, različnimi jedmi in, če želiš, tudi z 'dekleti' . . . (Brez malega same zvenjene cvetke, tudi nagnite, zato se jih ne smeš dotikati, ako želiš ostati zdrav!)

Tukajšnji ljudje (Arnavti in Turki s primesjo Srbov) so večinoma veliki reveži, menda bolj lačni kot siti in razcapani kot cigani. Peki nam dejejo beli kruh za komis, ki ga potem prodajajo tem revnim param. Veš, komis je mnogo težji od belega kruha in da želodcu več opravlja . . . Ne vem, kaj bi ti ljudje počeli, če bi ne bilo tu toliko vojaštva? Menda bi se morali izseliti ali pa poginiti od lakote.

Moda se tu ne spreminja. Moški nosijo široke rjave hlače, telovnike in fese, njihove ženske so pa še hujša strašila od naših nun: v črnih haljah in do oči zakritih obrazov, da ne veš, ali je pred teboj brhka punca ali stara koza! Srbkinje ne skrivajo svojih obrazov, toda jaz ne morem razumeti, kako morejo vztrajati v tej makedonski vročini v svojih oblekah iz domače bele volne, ki so sicer s svojimi pestrimi okraski kaj slikovite.

Stenic in uši nam seveda ne sme manjkati. Prve me k sreči ne marajo, najbrž imam prekisló kri za njihov okus, zato sem pa toliko bolj v čislih pri slednjih. In tako pestro zbirko te golazni moram rediti: bele in križaste, pikaste in marogaste, da bi jih lahko z veseljem gledal, če bi bil ušislovec . . . Kadar jih lovim, jih ne štejem in tudi nohtov ne rabim, temveč kamen . . .

Ena najslabših strani naše garnizije je pomanjkanje sanitarnih stranišč. Naš bataljon ima stranišče za moštvo na prostoru med obzidjem treh turških bajt: velika jama v tleh, pokrita s pletenim bičevjem, na katerem čepiš med 'oddihom' . . . Toda smrad je v tej vročini tolikšen, da si v veliki nevarnosti, da omedliš, kakor bi se mi skoro zgodilo, ko sem prvič zašel tja. Po noči je bolje, kajti noči so

tu hladne; vendar brez robca pod nosom nisi varen in jaz ga zaradi večje varnosti namočim v rakiji . . .

Kadar bo dozidana kasarna, ki se zida na zapadni strani mesta, bo bolje. Ali jaz tega ne bom dočakal.

Okrog mesta je več kot pol tucata obširnih muslimanskih pokopališč, da se zdi, da je tod več grobov kot živih ljudi. Muslimani namreč ne prekopavajo svojih grobov, zato jih je toliko.

Vendar ima kraj tudi svoje dobre strani. Uro hoda od mesta so vroči žvepleni vrelci, kjer so Nemci za časa svetovne vojne postavili zidane kopelji, ker se jim pač ni sanjalo, da bodo morali tako kmalu pobrati šila in kopita. Kopanje v vroči žvepleni vodi pa te tako zlakoti, da bi požrl volka, če bi te srečal. Pa debarsko vino! Črna, ognjevita kapljica, ki razpali kri kot ogenj. In poceni: oka (približno poldrugi liter) stane samo pet dinarjev.

Do železnice imamo daleč: 50 kilometrov po edini avtomobilski cesti do Ohrida, do Gostivara na vzhodu pa 75 kilometrov po slabih gorskih cestih za pešce in osle.

Debar je znan tudi kot nekakšna kazenska kolonija za oficirje, ki so se kaj pregrešili. Zato je naš oficirski zbor dokaj pester in imamo artileriste, kraljeve gardiste, kavaleriste, infanteriste in celo enega letalca, dasi tu nimamo nobenih letal. Nekateri izmed njih, vajeni velikomestnega življenja, se v tem dolgočasnem gnezdu vdajo pijači in prostitutkam, ker je to približno edina 'zabava,' ki jo najdejo.

V našem polku kot tudi stotniji smo brez malega sami Slovenci. Ostali so Srbi. Slovenci so večinoma izvrstni fantje. Na primer trboveljski hrust Medved, dečko medvedje postave in moči, bolj omejene pameti, zatega srca in strahovite jeze. Pa ljubljanski škric Karel, naš stotnijski pisar, ki se mi prilizuje, da imam 'doktorsko pisavo' in ki me je še včeraj prosil, da bi pisal njegovemu dekletu, neki mladi uradnici v Ljubljani, da je njen Karel priden fantek (kajti ona mu pomaga z denarjem) . . . Ampak Karel je falot in mimo ženskih kril ne zna iti zaprtih oči. Drugače je pa dober tovariš in zlasti meni je storil veliko uslugo, ko je vrgel v peč moje zaporno povelje, ki mi ga je bil napisal ohridski poročnik Šorc . . . Posebnež je pa Rožman, čokat fant srednje po-

stave, herkulskih mišic, bikovskega vratu, bledega obraza, ki zmirom podrhtava in nemirnih sinjih oči. K vojakom so ga bili pritirali žandarji in preden so ga spravili v Debar, jim je bil trikrat ušel! V civilu je bil cirkuški akrobat, tihotapec, potepuh, berač in, če ni šlo drugače, tudi tat . . . Petnajst let star je bil ušel od doma ter se poslej klatil po svetu: bil je na Hrvaškem, v Dalmaciji, na Ogrskem in v Avstriji, v Italiji in vrag vedi kje še. Menda polje po njegovih žilah ciganska kri. Svobodo ceni nad vse. "Rajši sem lačen v svobodi kot sit v okovih!" pravi in jaz mu ne oporekam. Zelo rad pokaže, česa se je bil naučil od cirkuških ljudi, toda fantje se njegovim akrobacijam in trikom režijo in ga imajo za prismuknjenca. Nekateri podoficirji vidijo v njem omejeno revše in ravnaajo z njim kot z oslom. Menda je ni bilo v celem polku žive duše, ki bi imela nekoliko sočutja za tega fanta, dokler nisem prišel jaz. Mene ima zelo rad, menda zato, ker se ga ne naveličam poslušati in ga večkrat tudi pohvalim. Mislím pa, da mi ne bo dolgo drugoval v tem turškem gnezdu. Ko smo bili danes dopoldne na vajah v bližini Črnega Drima, sem ga zalotil, ko se je koprneče, s solzami v očeh oziral preko široko razlite reke proti temnim albanskim planinam, ki zapirajo pogled na Jadransko morje . . .

Le eden naših fantov mi ni všeč: Črnič. Večkrat sem ga že zalotil, ko me je meril s svojimi žgočimi očmi kot ščurka v ješprenju . . . Vendar ne vem, da bi mu bil kdaj prizadejal kaj žalega. Ne vem, kaj ga trapi.

Dolg čas mi ni. Kot bivši tihotapec sem že opazil marsikaj, kar vsakdo ne vidi. Znano mi je na primer, da se v mračnih kotih tukajšnjih 'kafan' često sklepajo najrazličnejše kupčije . . . Iz Albanije prihaja k nam kot žefran rumen in krasno duhteč tobak, tja pa odhaja naše strelivo, obleka, obutev in celo puške! Kupci so domačini, često pa tudi obmejni stražniki, ki se lažejo, da so 'porabili svoje strelivo pri streljanju rib,' zdaj morajo pa 'iz lastnega žepa' kupiti drugo strelivo, da ne bodo v kaši . . . Sploh je ni stvari, ki bi je ne mogel prodati tem ljudem in to za dobro ceno . . . Mene včasih mika, da bi poskusil svojo srečo, toda stvar je preveč tvegana: najmanj pet let trdnjavske ječe, če te zalotijo . . .

Tako, vidiš, se mi ni treba še pritoževati.

Lahko bi bilo slabše. Draži me pa, ker srečam sleherni dan toliko zakritih ženskih obrazov, a vzlic temu med njimi ne vidim brhkega dekleta . . . Ej, v Ljubljani bi bilo drugače! Tam bi srečaval vsaj čedne dekliške obraze, odkrite in sladko nasmehljane . . ."

Tako se je pritoževal Janez, ki ni še vedel, da ga čaka v Debru 'čeden obrazek,' ki mu bo zmešal srce in glavo in povzročil tudi neprilike.

IV. Janez sreča svojo usodo

Nekega toplega večera v juliju je zaneslo Janeza pod skalni breg na zapadnem robu mesta, kjer je vrel iz žive skale hladen studenec. Prišel je po vodo, o kateri so bili fantje prepričani, da je najboljša v mestu. S seboj je imel pol tucata čutar, katere je začel pri studencu odsotno polniti. Pri tretji čutari je začel motriti krčmo 'čiče' Nikole, ki je skromno ždela v zatišju pod skalnim bregom, dvajset korakov od studenca. "Čudno," je zamrmral Janez, "vse druge luknje v mestu sem že obral, a tam le notri še nisem bil . . . In vendar sem že hodil mimo! . . . Hm, kaže, da sem vsakikrat dremal . . ."

V tem je lahkih nog pribrazilo iz krčme ljubko dekle v beli obleki iz domačega blaga, okrašeni s pisanimi vzorci, s pisanimi majhnimi opankami na nogah, s črnolase glavice pa se ji je spuščal po hrbtu dolg bel robec. Janez je polglasno zažvižgal. "Tak deklič!" jo je občudoval. "Kdo bi verjel, da cveto v tej puščavi take žlahtne rože!"

Mladenka se je ustavila pri studencu ter čakala. Janez pa se je, kakor prej z levico opiral ob skalo, z desnico prestrezal v čutaro mrzli curek studenca, z očmi pa 'požiral' mlado neznanko. Njen drobni, ogoreli obrazek, ki se je smehljajal v okviru iz lesketajočih se črnih las, spletenih v kite, in iz katerega se je svetlikalo dvoje črnih očes kakor dvoje črnih demantov, ga je očaral, da ni mogel odtrgati pogleda od njega.

Nazadnje ga je ona opomnila: "Vojak, tvoja čutara je že polna!" Pri tem se je veselo zasmejala in izmed svežih rdečih ustnic so se zablesteli drobni beli zobje.

Tudi Janez se je zasmejal. "Saj res . . ." je dejal, ker čutara je bila res že nekaj časa polna in studenčnica mu je tekla za rokav. Potem je spustil čutaro v kamnito korito, se obrnil k nji ter stegnil roko po lončenem vr-

ču, ki ga je mladenka držala pod pazduho. "Daj, ti bom jaz natočil."

Mladenkin obraz se je zresnil, nasmešek na obrazu ji je ugasnil. "To ni v navadi pri nas," je dejala ter ponosno odmajala z glavo. Ko pa je videla Janezovo zadrego — fant se je počutil kot paglavec, ko ga mati zaloti pri lončku s smetano — je prijaznejše pristavila: "Vzlic temu: lepa hvala!" Nato je natočila vode v vrč ter lahkih nog odbrzela nazaj v krčmo.

"Kakor mlada srna . . ." jo je Janez s pogledom zaljubljenost spremljal, dokler se niso zaprla vrata za njo. "Presneti deklič, toliko da mi ni prvi hip ukradel srca! . . ."

Ko se je vrnil v kasarno je bil fant, navadno vesel in zgovoren, nenavadno tih. Njegovi tovariši so to opazili in Lipe ga je podražil:

"Saj si videti kakor zamaknjen! . . . Ali te je morda pogledala kaka 'bula'? . . . Pazi se, Janez! Te turške babnice imajo zapeljive oči . . . In ker so zakrinkane, tudi nikdar ne veš, ali nimaš morda opraviti zgolj s kako staro coprnico . . . Oči so namreč lahko vroče in mladostne, dočim je obraz kot izžeta limona."

Fantje so se zakrohotali, toda Janez se ni zmenil za nje in njihov smeh. Kakor bi bil sam, se je molče sezul, se stegnil vznak po postelji, sklenil roke pod tilnikom ter se smehljajoč zazrl v strop.

"Kakor bi videl deveta nebesa . . ." se je Lipe obrnil k tovarišem, ki so se veselo režali. "Škoda fanta! . . . Turčini so namreč hudo ljubosumni in če širokohlačniku zapelješ njegovo staro — ali ona tebe, kar v njegovih očeh ne zmanjša tvoje krivde — te brez ceremonij spravi na drugi svet — z nožem ali kroglo, kakor že nanese . . ."

Prihod službujočega podčastnika je razpršil razigrano družbo. Fantje so jo ročno pobrali k svojim posteljam, se začeli sezuvati in slačiti. Ko se je nato iz noči zateglo oglasila trobenta, kličoč k počitku, so bili fantje že v svojih posteljah. V sobi je nastal mir in Janez je bil že na tem, da začne sanjati o lepi mla-

denki iz krčme pri studencu, kar se je po sobi razleglo strašno tuljenje, kakor da je kdo z razbeljenim železom dregnul bika. Fantje so se dvignili v svojih posteljah kakor bi jih pičilo sto gadov. Pri vratih viseča petrolejka, ki je še edina gorela, je sipala medlo svetlobo na oduren prizor:

Službujoči podčastnik — isti, ki je prvi večer grozil Janezu — je stal pred Rožmanovo posteljo, s pasom v desnici in bruhajoč iz ust: "Prekleta prase, mater ti . . . jaz te bom naučil, iti v posteljo z umazanimi nogami!" ubogi Rožman se je pa zvijal po postelji kot črv na soncu in tulil kot ranjena žival. Takoj so vsi vedeli, da je surovi podčastnik, ki je bil očitno pijan, s težkim usnjenim pasom udaril nič hudega slutečega Rožmana po golih podplatih. Vedeli pa so tudi, da Rožman ni bil zadnji, temveč šele prvi na vrsti, Janez je pa zraven tega tudi vedel, da se drugi dan sicer lahko pritožijo, a to ne bo niti najmanj omililo udarcev, ki so že padli.

V sili človek hitro misli. In tako se je Janez v hipu domislil pregovora: "Pomagaj si sam in bog ti bo pomagal!" Nato se je naglo obrnil k Lipetu in Medvedu, šepetajoč: "Brž, fanta! Lipe, ti ugasni luč! Medved, midva vzamema koc! In nič prizanašanja! . . ."

Podčastnik je medtem dalje besnel. "No, ge izpod odeje!" je kričal nad Rožmanom, ki je pa zgolj nanovo zatulil ter se še bolj zavil v svoj koc. Tedaj je pobesneli podčastnik začel s pasom udrihati po tulečem, v odejo zavitem človeškem klobčiču, ne da bi gledal, kam pade. Pri tem se je penil: "Čakaj, prase slovensko, naučil te bom, mater ti . . ., kaj se pravi, upirati se podoficirjem!" Divjak je postal slep in gluha za vse drugo in ni opazil, kaj se mu bliža.

(Dalje prihodnjič)

DRENİK BEVERAGE DISTRIBUTING, INC.

Erin Brew — Budweiser — Michelob — Duquesne Beer and Ale

23776 Lakeland Blvd.

John Drenik

Euclid, Ohio

KDO JE IZDAJALEC?

General Draža Mihaljević, vrhovni poveljnik jugoslovanskih oboroženih sil in edini zavezniški vojni minister v okupiranih delih Evrope, je bil precej časa deležen najbolj laskave pohvale. Zadnje čase so pa na delu neke sile, ki se trudijo, prepričati svet, da je Mihajlović izdajalec in italijanski plačanec. Človek, ki pozna stoletne srbske četniške tradicije, pa si ne more kaj, da ne bi nad temi obdolžitvami resno zmajeval z glavo. Saj je znana stvar, da se srbski četniki v takih slučajih niso nikdar šalili, temveč brez oklevanja "likvidirali" nepoštene ali omahljive voditelje s kroglo ali nožem... Komunistični *Daily Worker* in v Moskvi nastanjena (?) radijska postaja *Svobodna Jugoslavija* bi storila zavezniški stvari veliko uslugo, ako bi pojasnila, kaj se skriva pod to kampanjo proti jugoslovanskemu vojnemu ministru oziroma podprla svoje obdolžitve s tehtnimi dokazi. Gen. Mihajlović je eden zavezniških vrhovnih poveljnikov, ki smo ga čisto primerjali z našim generalom MacArthurjem, zato je potrebno, da se zadeva čim prej razčisti. Današnji časi so preresni, da bi si mogli dovoliti kampanje sumničenja in natolcevanja proti zavezniškim voditeljem iz političnih razlogov. To je dr. Goebbelsovo delo.

Iz upravnikove pisarne

Z avgustovo številko je nastopil naš Cankarjev glasnik šesto leto. Kratka je ta doba toda za slovensko revijo je že častna, kajti težko je vzdrževati leposlovnii list, ker je pač premalo naročnikov. Zadnje čase pa se je pridobilo lepo število novih naročnikov, kar le podžiga zavest, da bo revija še lepo dobo izhajala.

V Clevelandu in Euclidu, O., so se naročili sledeči:

Centa John, Duša Anton, Golich Anton, Ivančič Frank, Jakomin Frank, Keržišnik Andrej, Knaus Joseph, Kukec Vincent, Laurich Frank, Metlika Ludvik, Miheleč Joseph, Perko Frank, Pintar Joseph, Rakar John, Ogrin Andy, Strauss Alois, škufca Jakob, Udovich Joseph, Vidrich Frank, Stanovnik Beno, Weiss Frank in Zeleznik Anton.

Iz zunanjih naselbin in mest so se pa naročili sledeči:

Bajda Joseph, Berlot Louis, Kaferle Joseph in Sundich Joseph iz Maynarda, O., Peternel John, Elm Grove, W. Va., Lauter Frank, Moundville, W. Va., Samsa Frank, Turtle Creek, Pa., Naret Frances, Central City, Pa., Angela Zergaj, Ely, Minn., Troha Albert in Fraithoffer Frank, Detroit, Mich., Krapenc Anton in Jurjevec Leo iz Chicaga, Ill., Feller R. J. in Bester L. R. iz Washingtona, D. C.

Iskrena hvala vsem novim naročnikom, katerim se priporočamo, da nagovorijo prijatelje, da se tudi oni naroče, saj je naša revija vredna, da se jo čita in naroči. Lepa hvala tudi vsem zastopnikom, ki so pridobili tako

lepo število novih naročnikov v mesecih julij in avgust in v začetkom septembra. Le pridno na delo in pridobite še nadaljnih naročnikov. Priporočamo se tudi društvom za prostovoljne prispevke v tiskovni sklad. Posamezniki so zadnje čase prispevali, kar je priobčeno na drugem mestu. Hvala vsem. Priporočamo se še za nadaljne prispevke, s katerimi nam pomagata nadalje obdržati revijo Cankarjev glasnik.

Uprava Cankarjevega glasnika.

IZKAZ PRISPEVKOV V TISKOVI SKLAD CANKARJEVEGA GLASNIKA OD 1. JULIJA DO 8. SEPT. 1942:

Neimenovan prijatelj Cankarjevega glasnika iz Clevelanda, Ohio	\$15.00
Milan Medvešek, Cleveland, Ohio, ob času letne seje SNPJ	11.25
Edward Tomšič, Walsenberg, Colo., ob času letne seje SNPJ50
Prijatelj Cankarjeve ustanove	5.00
August Zupančič, Cicero, Ill.	2.00
Jos. Berlitz, Detroit, Mich.	2.00
Jos. Koss, Detroit, Mich.	1.00
Herman Grebenc, Detroit, Mich.	1.00
Mrs. Mary Knez, Dearborn, Mich.50
Mrs. Mary Stroj, Indianapolis, Ind.	1.00
Mrs. Obed, Cleveland, Ohio	2.00
John Ušeničnik, Cleveland, Ohio	2.00
Jack Kocjan, Cleveland, Ohio	1.00
Geo. Turk, Cleveland, Ohio	1.00
August Kužnik, Cleveland, Ohio	1.00
John Zalar, Cleveland, Ohio	1.00
Frank Guštinčič, Cleveland, Ohio	1.00
Jos. Babnik, Cleveland, Ohio	1.00
Andy Božič, kovač, Cleveland, Ohio	1.00
Luka Slejko, Cleveland, Ohio	1.00
Neimenovan prijatelj, Cleveland, Ohio	1.00

Skupaj

\$52.25

Na pikniku, katerega je priredila Cankarjeva ustanova v nedeljo 16. avgusta na farmi SNPJ, so darovali:

Peter Lustrik, Cleveland, Ohio \$ 3.00
 Andy in Theresa Gorjnc, oskrbnika farme SNPJ .. 1.50
 Ursula Muley, Cleveland, Ohio 1.00

Ker se niso mogli udeležiti piknika so darovali:

Jos. in Jennie Skuk, Cleveland, Ohio 2.00
 Frank Cesen, Cleveland, Ohio 2.00
 John in Frances Polc, Cleveland, Ohio 2.00
 Math Petrovich, Cleveland, Ohio 2.00
 John Pollock, Cleveland, Ohio 2.00
 John Rakar, Cleveland, Ohio 2.00
 Prijateljica Cankarjeve ustanove, Cleveland, Ohio .. 2.00
 Anton Kukovac, Cleveland, Ohio 1.00
 Frank Černe, Cleveland, Ohio 1.00
 Frank Kovačič, Cleveland, Ohio 1.00
 Jernej Rožanc, Cleveland, Ohio 1.00
 Joseph Kodrič, Cleveland, Ohio 1.00
 Neimenovan prijatelj, Cleveland, Ohio 1.00

Skupaj

\$25.50

katere svoto se je pripisalo dohodkom piknika.

Odbor Cankarjeve ustanove in uprava Cankarjevega glasnika se iskreno zahvalujeta vsem požrtvovalnim rojakom za darove in želita še mnogo posnemovalcev.

Dodatni prispevki

Na minuli seji Cankarjeve ustanove so darovali po en dolar John Prusnik, Joseph Jauch, Vincent Salmich, Louis Furlan in Milan Medvešek, skupaj \$5.00.